RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1923. Första kammaren. Nr 13.

Lördagen den 24 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Örne* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 64, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 31 maj 1918 innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län; och

nr 66, angående vissa understöd och pensioner, att utgå av postmedel eller trafikmedel.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 67, angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1923—1924 för viss personal inom den civila statsförvaltningen; och

nr 68, angående pensioner åt e. o. tjänstemannen i statistiska centralbyrån V. E. A. Hesseldal samt kontrollören vid brännvinstillverkningen N. Adrian.

Anmäldes och bordlades första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion, nr 151, om skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om beredande av arbete åt tuberkulossjuka konvalescenter.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 3—7.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 6, angående regleringen för budgetåret 1923—1924 av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet.

På framställning av herr talmannen beslöts att ifrågavarande utlåtande skulle företagas till avgörande punktvis, med iakttagande att punkterna 19 och 20 behandlades i ett sammanhang samt punkterna 34 och 35 likaledes i ett sammanhang.

Punkterna 1—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till anläggning av vägar m. m.

Punkten 16.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för anläggning av nya samt förbättring eller omläggning av backiga eller eljest mindre goda vägar för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 3,600,000 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen motionsvis gjorda framställningar nämligen dels tre motioner, väckta inom första kammaren av herrar *Isak Svensson* (nr 13), *A. O. Frändén* m. fl. (nr 24) och *A. von Sneidern* (nr 25), dels ock en inom andra kammaren av herr *C. J. Öberg* m. fl. väckt motion (nr 36).

I samtliga dessa motioner hade hemställts att för budgetåret 1923—1924 för ifrågavarande ändamål måtte anvisas ett extra reservationsanslag av 5,000,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å de av herrar Isak Svensson, Frändén m. fl., von Sneidern och Öberg m. fl. i ämnet väckta motionerna, i vad desamma skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte för anläggning av nya samt förbättring eller omläggning av backiga eller eljest mindra goda vägar för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 3,600,000 kronor.

Herr **von Sneidern:** Herr talman, mina herrar! Utskottet hemställer i sitt utlåtande beträffande denna fråga om bifall till Kungl. Maj:ts proposition, vilket innebär en sänkning av det under några år med 5,000,000 kronor utgående statsanslaget till vägarbeten till 3,600,000 kronor. Den statsfinansiella situationen, som föranlett sänkningen av så många andra anslag har således även gått ut över detta anslag. Det förefaller mig dock, som om det icke vore berättigat att allt för schablonmässigt tillämpa den antagna metoden att över lag sänka förut utgående anslag oberoende av de ändamål, för vilka de avsetts.

Flera motionärer ha på olika vägar kommit till samma resultat som jag, nämligen att det vore såväl önskligt som behövligt, att detta anslag bibehölles med det belopp, varmed det förut utgått. Det avgörande för mig har varit, att detta anslag är avsett att täcka ett behov, som i alldeles särskilt hög grad gör sig kännbart på landsbygden ävensom att anslaget åsyftar ändamål, för vilka Kungl. Maj:t på andra vägar visat synnerligt stort intresse. Det har också visat sig, att, då det gällt dylika ändamål, man funnit på utvägar att skaffa medel för desammas tillgodoseende.

Vad nu beträffar behovet av väganläggningar, förbättring av gamla och anläggning av nya vägar på landsbygden, har det sagts, att de vägbyggnader, som för närvarande utföras såsom nödhjälpsarbeten

Anslag till anläggning av vägar m. m. (Forts.)

vid statsarbetena, skulle ha nått en sådan omfattning, att på denna väg i mycket stor utsträckning landsbygdens behov för tillfället skulle vara täckt. Jag är den förste att med tacksamhet erkänna, att åtskilliga för landsbygden synnerligen nyttiga vägföretag genom dessa arbeten kommit till stånd, men det är dock en avsevärd skillnad mellan dessa arbeten och de, som komma till stånd genom det allmänna vägbyggnadsanslaget.

Vid statsarbetena är syftet icke att åstadkomma ett täckande av landsbygdens behov av vägar, utan avsikten är helt naturligt att härigenom i största möjliga grad motverka den rådande arbetslösheten. På grund härav kunna vägföretagen icke väljas, där det ställer sig lämpligast för orterna, utan de måste väljas med hänsyn till, varest arbetslösheten är störst och var den lämpligaste förläggningen av de arbetslösa kan åstadkommas. Man ser därför, att dessa vägföretag i största utsträckning äro förlagda i närheten av större samhällen, visserligen därmed tillgodoseende ett mycket starkt känt behov, men å andra sidan lämnande stora och vidsträckta delar av landet, utan att deras behov på samma sätt tillgodoses.

Till denna allmänna anmärkning kommer en annan, som även berör denna fråga, och den är, att för arbetslöshetens bekämpande har särskilt på sista tiden i rätt betydande utsträckning det ordinarie väganslaget, varom här är fråga, blivit utnyttjat. I de remisser, som årligen komma till länsstyrelserna och vari länsstyrelserna uppmanas att föreslå, i vilken ordning de vägföretag, som sökt statsbidrag, skola komma i åtnjutande av sådant, har under senare år förekommit en anmaning att även taga hänsyn till arbetslösheten. Detta har förståtts på det sätt, att man skulle taga hänsyn till den arbetslöshet, som råder inom länet, och se till, att sådana arbeten bleve upptagna, som särskilt lämpade sig för detta förhållande. På allra sista tiden har emellertid fördelningen icke skett av sådana hänsyn, utan den har skett på sådant sätt, att anslag blivit överflyttade från sådana län, där arbetslösheten varit mindre, till sådana län, där arbetslösheten varit större, och på det sättet ha de län, som visserligen åtnjutit förmånen av att ha mindre arbetslöshet, dock vad beträffar vägbyggnader kommit i en mycket ogynnsam ställning.

Jag har tillåtit mig påpeka detta förhållande i min motion, vilket visserligen givit utskottet anledning att yttra sig i saken, men i sådan riktning, att utskottet förklarat sig icke finna ett sådant tillvägagångssätt oegentligt. Då jag ser herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet här närvarande, tillåter jag mig att till honom rikta en vädjan, att han i statsutskottets yttrande ville se snarare en absolution för vad som skett än en uppmuntran att allt för länge fortgå på samma väg. Utan tvivel skulle det vara synnerligen beklagligt om i fortsättningen detta ordinarie anslag komme att så fördelas, att det i mycket stor utsträckning komme att användas för de syften, för vilka arbetslöshetsanslaget tillkommit. Ty på detta sätt skulle vissa delar av landet vad vägväsendet beträffar komma i en mycket eftersatt ställning.

Anslag till anläggning av vägar m. m. (Forts.)

Man behöver emellertid knappast resonera om behovet av detta anslag. Man har här nakna siffror att tillgå, och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har framlagt sådana, som visa, att den 1 januari 1922 förelågo ansökningar beträffande vägföretag för en sammanlagd kostnad av 42,000,000 kronor, vilket med statsanslag till två tredjedelar därav betyder ett behov av 28,000,000 kronor statsmedel. Sedan dess ha säkerligen icke så få nya vägföretag tillkommit, för vilka statsunderstöd sökts, så att med bibehållande av det nu nedsatta anslaget på 3,600,000 kronor torde man icke göra sig skyldig till någon betydande överdrift, om man säger, att det i genomsnitt kommer att dröja tio år, innan de nu planerade vägföretagen kunna komma till utförande. Om man fortsätter fördelningen på de grunder jag förut angivit, så kommer denna tid att ytterligare förlängas för åtskilliga län, under det att tiden blir förkortad för en del andra.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har med anledning av det prekära läget begärt icke allenast att det nu utgående anslaget av 5,000,000 kronor fortfarande må anvisas, utan att detsamma höjes till 7,500,000 kronor.

Till det allmänna behovet kommer också ett speciellt, som, enligt vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen påpekat, inom en icke alltför avlägsen framtid kommer att göra sig gällande, och det är fullbordandet av en hel del vägföretag, som blivit påbörjade såsom statsarbeten, men vilka komma att stå ofullbordade, i händelse lyckan är framme och arbetslösheten förminskas eller alldeles upphör, i vilket fall nödhjälpsarbetena naturligtvis även komma att upphöra. I de nya kontrakt, som för statsarbetena uppgöras med vägdistrikten, är särskilt intagen den bestämmelsen, att staten icke ansvarar för arbetenas fullbordande, utan att den endast gör så mycket, som är föranlett med hänsyn till arbetslösheten. Detta är ju också helt naturligt. Men man kan komma i den situationen, att en hel mängd arbeten stå ofullbordade, och det är då helt naturligt, att ökade krav komma att ställas från vägstyrelsernas sida för att tillgodose det behov, som på detta sätt yppas.

Jag tror därför, att siffrornas vittnesbörd är synnerligen starkt i detta fall. Det finnes även andra vittnesbörd, nämligen de som kunna givas av var och en, som har någon erfarenhet av vägväsendet, som haft beröring med dem, vilka direkt sysselsätta sig med dessa arbeten, och som haft att göra med lantbefolkningen och hört denna framställa sina krav.

Det har talats om, vilket tal till en viss del är berättigat, den jordhunger, som skulle finnas på åtskilliga håll och om anställda, mer eller mindre lyckade försök för utrönande av, huru härmed förhåller sig. För utrönande av, huruvida det existerar en väghunger på den svenska landsbygden, behöver ingen enquête anställas; det vet var och en, som känner till dessa förhållanden, att en sådan finnes. Det gör sig ett starkt behov gällande av förbättrade vägar på grund av den allt livligare trafiken, och ett starkt behov gör sig även gällande att få fram vägar till trakter, där sådana ännu saknas. Att dylika trakter finnas i Norrland

Anslag till anläggning av vägar m. m. (Forts.)

veta vi alla, men att de också finnas i stor utsträckning söder om Norrland och att bristen på vägar där kan vara mycket kännbar, därom tyckes man icke på alla håll ha full vetskap. Faktiskt är, att även söderut trakter finnas, som hotas med att så småningom avfolkas, om icke förbättrade kommunikationer komma till stånd.

Trots det utomordentligt varma intresse jag hyser för nybildning av jordbruk, så står det dock klart för mig, att det är fullt ut lika viktigt, om inte viktigare, att bibehålla den odling, som finnes. En förutsättning härför är utan tvivel, att förbättrade kommunikationer, förbättrade vägförhållanden komma till stånd i sådana trakter, som nu lida brist på goda samfärdsmedel. Det räcker icke att säga till befolkningen i sådana trakter, att den skall vara nöjd. Man ser från alla håll att ungdomen icke håller sig hemma; den giver sig ifrån sådana trakter, som äro avsides belägna och varifrån möjlighet icke finnes att komma fram till mera befolkade trakter.

Jag tror således, att detta väganslag icke bör ses uteslutande från synpunkten av de intressen, som herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet närmast har att tillgodose. Det bör även ses från andra synpunkter, och det är även andra behov, som med detsamma kunna tillgodoses, främst då intressen, som representeras av herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, men även intressen, som herr statsrådet och chefen för socialdepartementet har att tillgodose. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har i den proposition han framlagt visat, att han hyser ett livligt och varmt intresse för kolonisationstanken och egnahemssträvandena. Jag tror, att dessa strävanden även bli tillgodosedda genom bifall till det förslag, som jag här framlägger, nämligen om höjandet av väganslaget till det ursprungliga beloppet, 5,000,000 kronor.

Jag sade, att även herr statsrådet och chefen för socialdepartementet hade anledning att intressera sig för denna fråga, och det beror på, att den även rör vad jag vill kalla arbetslöshetsfrågan. Det är bekant, att statsarbetena huvudsakligen omfatta vägarbeten. Man har ansett, och det är också tämligen tydligt, att vägarbetena medföra de ekonomiska utlägg, som i största utsträckning gå till arbetslöner. Nu är förhållandet det, att åtminstone i mitt län och även i en del andra antalet grovarbetare utgör huvudkontingenten av de arbetslösa. Om man inskränker de ordinarie vägarbetena, blir den naturliga följden härav, att det kommer att uppstå ett ökat antal arbetslösa grovarbetare. Om man då över huvud taget vill göra något för denna klass, blir resultatet, att man i stället måste tillgodose den genom medel ur arbetslöshetsanslaget. Med allt erkännande åt statens nödhjälpsarbeten tror jag för min del, att det mest ekonomiska utnyttjandet av medlen sker genom användning av de ordinarie organen för vägarbeten, eller vägstyrelserna.

Jag hörde citeras ett yttrande va en ledare för den arbetaregrupp, varom jag här talat. Denne vände sig till en av arbetslöshetskommissionens tjänstemän och sade: »Det är svårt för alla de arbetslösa, men för ingen är det så svårt som för dem, som sysselsätta sig med vårt

Anslag till anläggning av vägar m. m. (Forts.)

arbete, ty dels äro vi avstängda från allt arbetslöshetsunderstöd» — och detta förhållande lär fortfarande råda — »dels är det vi, som i sista hand hänvisas till statsarbetena» — detta har visst under den sista månaden blivit ändrat, så att nu likställighet råder i detta avseende — »dels hänföras ju till vårt yrke alla andra arbetslösa, varigenom vår möjlighet till arbete och arbetsförtjänst i hög grad minskas.» Jag frågade den person, som talade om detta, vad han hade svarat därpå. Ja, sade han, jag kunde ingenting svara, vad denna arbetsledare sade är sant. Är det icke under sådana omständigheter skäl uti att hålla på, att de ordinarie arbetena alltjämt bedrivas i den utsträckning, som är möjlig, och att sedermera till arbetslöshetsarbetena endast överlämnas vad som är absolut nödvändigt.

Jag kan således för min del icke finna annat, än att ett bibehållande av anslaget vid 5,000,000 kronor är betingat ej blott av ett omedelbart kommunikationsintresse utan även av kolonisationsintresse och arbetslöshetsintresse.

På dessa skäl hemställer jag, herr talman, om bifall till min motion eller till statsutskottets hemställan med den ändring, att beloppet 3,600,0000 kronor höjes till 5,000,000 kronor.

Herr **förste vice talmannen**: Förevarande anslag var år 1914 uppfört med 1,750,000 kronor. Under år 1917 och 1918 uppgick det till 2,500,000 kronor och har sedermera ökats, så att det från och med år 1920 utgått med ett till 5,000,000 kronor förhöjt belopp. Den siste ärade talaren yttrade något om vad han kallade för väghunger. Av den kungl. propositionen kan var och en se, huru stora krav, som uppställas med avseende å detta anslag. Redan tidigare, då Kungl. Maj:t föreslog ett belopp av 5,000,000 kronor, väcktes motioner om höjning av nämnda belopp till, vill jag minnas, 7,500,000 kronor. Nu ligger saken så i år, att i fråga om denna huvudtitel alldeles enorma nedprutningar ägt rum, på andra anslag betydligt mer än på detta. Detta är framkallat av finansiella budgetära förhållanden. Då man vet, att i denna kammare under remissdebatten gjordes gällande, att inkomstberäkningen skulle vara allt för optimistisk, är det icke underligt, att statsutskottet, som ju i allmänhet icke plägar höja Kungl. Maj:ts äskanden, i år anser sig vara än mera bundet att icke gå utöver, vad Kungl. Maj:t föreslagit. Det är den huvudsakliga synpunkt, som blivit lagd på detta liksom på andra anslag, då man icke ansett sig kunna gå motionärerna till mötes, utan stannat vid vad Kungl. Maj:t begärt.

Nu är det i alla fall så, att medlen från detta anslag icke utbetalas omedelbart, utan det dröjer tämligen länge, innan vederbörande vägstyrelser få sin tilldelning. På grund härav finnas för närvarande, eller rättare sagt funnos den 3 februari detta år på detta konto innestående ungefär $8^1/_2$ miljoner kronor. Det är således möjligt för riksdagen att, om tiderna bättra sig, i framtiden öka på detta anslag. Jag tror icke, att själva igångsättandet av vägbyggnader skall möta några stora hinder av en anslagsminskning nu.

Anslag till anläggning av vägar m. m. (Forts.)

Vad den siste ärade talarens motion beträffar, ansågs inom utskottet, att man borde upptaga en passus däruti, ty man kunde icke annat än erkänna, att det resonemang, som ligger bakom herr von Sneiderns motion, har ett visst berättigande. Men förhållandena äro sådana, att för närvarande icke kan tagas allt för mycket hänsyn därtill. Det är de sociala synpunkterna, som göra sig i övervägande grad gällande under den kristid, som vi nu ha, och därför har man icke kunnat gå den väg, som herr von Sneidern förordar.

I anledning av vad jag anfört, får jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till herr von Sneiderns i ämnet väckta motion; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *von Sneidern* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den av herr von Sneidern i ämnet väckta motionen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;
Nej — 35.

Punkten 17.

Anslag till anläggning av enklare vägar.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för anläggning av enklare vägar för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 825,000 kronor.

I en inom andra kammaren väckt motion (nr 90) hade herr *F. Aarnseth* hemställt, att riksdagen måtte besluta, att det i sjätte huvudtiteln av Kungl. Maj:ts statsverksproposition till årets riksdag äskade anslaget för anläggning av enklare vägar skulle omfatta även Kopparbergs län.

Anslag till anläggning av enklare vägar. (Forts.)

Utskottet hade i förevarande punkt på åberopade grunder hemställt,

a) att riksdagen måtte för anläggning av enklare vägar för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 825,000 kronor.

b) att herr Aarnseths i ämnet väckta motion måtte anses besvarad genom vad utskottet under förevarande punkt anfört.

Herr **von Sneidern:** Även vid denna punkt ber jag att få yttra några ord, dock utan att påyrka någon förändring i utskottets hemställan. Men då herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet är här närvarande, vill jag till honom göra en hemställan, att han vid fördelningen av dessa medel icke måtte glömma bort de södra delarna av landet. Detta anslag var ursprungligen avsett för de fyra nordliga länen, men från och med år 1922 har dess användning även utsträckts till länen söderut. Det har sagts att ansökningarna från dessa trakter under nämnda år varit få eller inga, varav man dragit den slutsatsen, att vägar av en sådan typ som de ifrågavarande icke skulle vara önskade eller lämpade för dessa delar av landet. Denna slutsats är icke berättigad. Att inga ansökningar eller ansökningar i ringa mängd inkommit därifrån, beror utan tvivel därpå, att man först på senare tid kommit till insikt och fått uppfattning om, att detta anslag verkligen finnes och är tillgängligt för dessa delar av landet. För några år sedan gjordes en ändring i lagen om ödebygdsvägar, varigenom det gjordes möjligt, att en sådan vägtyp även kan användas i södra delarna av landet. Denna ändring i lagen har observerats och givit anledning till åtskilliga förfrågningar angående möjligheten för användandet av en sådan vägtyp, men dessa framställningar ha måst avvisas, då riksdagen icke lämnat något anslag avsett för sådana vägar även söderut. I den mån det blir bekant, att föreliggande anslag till enklare vägar även är tillgängligt för anläggning av dylika vägar i de södra länen, så komma säkerligen, såsom även skett på allra sista tiden ansökningar därifrån att inströmma. Jag vill därför vördsamt hemställa, att herr statsrådet måtte beakta även ansökningar, som komma från södra delarna av landet, avseende understöd från detta anslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkten 18.

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till ödebygds- och utfartsvägar i Norrbottens m. fl. län.

Punkten 19 och i sammanhang därmed punkten 20.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för anläggning av ödebygdsvägar i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 400,000 kronor.

Anslag till ödebygds- och utfartsvägar i Norrbottens m. fl. län. (Forts.)

Därjämte hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för anläggning av utfartsvägar i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 50,000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 90, av herr *O. Bergqvist* m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 109, av herr *N. E. Nilsson* i Antnäs m. fl., hade hemställts, att riksdagen ville för anläggande av utfartsvägar i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 65,000 kronor, därav 30,000 kronor till Norrbottens län, och samtidigt minska det av Kungl. Maj:t äskade anslaget för anläggning av ödebygdsvägar i de fyra nordligaste länen med 15,000 kronor till 385,000 kronor.

Utskottet hade i den första av de nu föredragna två punkterna på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Bergqvists m. fl. och herr Nilssons i Antnäs m. fl. berörda motioner, i vad desamma avsåge anslag för anläggning av ödebygdsvägar och i sådant hänseende skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, för anläggning av sådana vägar i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 400,000 kronor.

Vid förevarande punkt hade reservation avgivits av herrar *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *J. L. Widell, C. G. Ekman, J. Nilsson* i Malmö, *O. Bergqvist, K. V. Rydén, J. D. Norman* och *A. Wikström,* vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till herr Bergqvists m. fl. och herr Nilssons i Antnäs m. fl. berörda motioner i vad desamma avsåge anslag för anläggning av ödebygdsvägar, för anläggning av sådana vägar i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 385,000 kronor.

Uti den i sammanhang med punkten 19 föredragna punkten 20 hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Bergqvists m. fl. och herr Nilssons i Antnäs m. fl. berörda motioner, i vad desamma avsåge anslag för utfartsvägar och i sådant hänseende skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, för anläggning av utfartsvägar i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 50,000 kronor.

Vid denna punkt hade likaledes reservation avgivits av herrar *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *J. L. Widell, C. G. Ekman, J. Nilsson* i Malmö, *O. Bergqvist, K. V. Rydén, J. D. Norman* och *A. Wikström,* vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till herr Bergqvists m. fl. och herr Nilssons i Antnäs m. fl. berörda motioner i vad desamma avsåge anslag till utfartsvägar, för anläggning av sådana vägar i Norr-

Anslag till ödebygds- och utfartsvägar i Norrbottens m. fl. län. (Forts.)

bottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 65,000 kronor.

Herr **Bergqvist:** I början av denna riksdag mottog jag ett brev från landshövding Malm, däri han uttalade sina bekymmer över, att anslaget till utfartsvägar i de fyra nordliga länen beskurits så starkt, att det nu är föreslaget att utgå med endast 50,000 kronor i stället för såsom förut med 100,000 kronor. Han framhöll, att en sådan minskning skulle på ett betänkligt sätt rubba de planer, som uppgjorts för byggande av utfartsvägar i Norrbottens län, och han hemställde till mig, om jag kunde göra något för att få till stånd en ändring härutinnan. Med hänsyn till det finansiella läget ansåg han det mellertid omöjligt eller åtminstone osannolikt att få ett ökat anslag till ifrågavarande vägbyggnader, men han tänkte sig möjligheten av, att man skulle kunna från anslaget till ödebygdsvägar flytta över en viss summa till anslaget för utfartsvägar, så att Norrbottens län för sistnämnda ändamål skulle komma i åtnjutande av samma anslag som förut, nämligen 30,000 kronor. Förutsättningen var givetvis, att Norrbottens län skulle få vidkännas en motsvarande minskning i sin andel av anslaget till ödebygdsvägar.

Jag rådgjorde med representanterna för Norrbottens län såväl i första som andra kammaren, och samtliga dessa kommo till den uppfattningen, att landshövding Malms förslag hade fog för sig. Resultatet blev, att samtliga dessa representanter från båda kamrarna beslöto sig för att framföra motion i ärendet.

Jag ber nu att få fästa kammarens uppmärksamheten på, att denna motion icke innebär någon som helst förändring i budgeten, utan att, vid bifall till förslaget, man skulle hålla sig inom den framlagda budgetens ram. Vidare vill jag framhålla, att motionen gäller endast Norrbottens län och icke avser att åstadkomma rubbning för de övriga tre län, som skulle komma i åtnjutande av andelar av berörda väganslag.

Varken landshövding Malm eller motionärerna underskatta på något sätt betydelsen och nyttan av ödebygdsvägar, och det är också att hoppas, att anslaget till dessa vägar skall kunna efter hand höjas. Men i Norrbottens län är förhållandet sådant, att utfartsvägar måste anses vara i ännu högre grad nödvändiga än ödebygdsvägar. Norrbotten är vårt vidsträcktaste län, och på detta län kan i eminent grad tillämpas det bevingade ordet, att i Norrland är det så gott om mil. Där gå fram åtskilliga stråkvägar i olika riktningar inom länet, men dessa vägar beröra direkt endast ett relativt fåtal byar. Sedan ligga på båda sidor om dessa vägar ett stort antal byar, somliga på en mils, andra på två mils och kanske ännu större avstånd från vägen, och det är klart, att dessa byar, så länge de sakna utfartsväg, icke kunna utnyttja de vägar, som med stora kostnader blivit byggda. Det är därför ett mycket viktigt problem för Norrbottens län att få utfartsvägar, så att sidobyarna verkligen kunna utnyttja landsvägen.

De människor, som få nytta av ödebygdsvägarna, äro relativt få.

Anslag till ödebygds- och utfartsvägar i Norrbottens m. fl. län. (Forts.)

Man måste ju visserligen hysa medkänsla med dem, som bo i avlägsna och isolerade trakter, men å andra sidan vill jag framhålla beträffande Norrbottens län, att man där vanligen i alla fall har vattenvägar att komma fram på. Om jag t. ex. tänker mig en sådan plats som Kvickjokk, som ligger på 13 mils avstånd från Jockmokk, så skulle, om Kvickjokks by komme i åtnjutande av ödesbygdväg — och det kommer nog också förr eller senare att ske — detta väl bliva till en god hjälp, men utfarten från Kvickjokk är icke heller för närvarande så svår, som man skulle tro; det finns nämligen ångbåtar och motorbåtar, som trafikera vattendragen, så att det om sommaren är jämförelsevis lätt att komma fram. På vintern återigen skulle folket i alla fall icke använda sig av ödebygdsvägen, utan såsom nu, köra på sjöarna. Det största besväret för ödebygdens invånare att komma fram är i höst- och vårbrytningen, då isarna varken bära eller brista.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på, att i Kungl. Maj:ts proposition föreslås anslag till ödebygdsvägar med samma belopp som beviljats under föregående år, nämligen 400,000 kronor, medan däremot anslaget till utfartsvägar är minskat med hälften. Denna minskning kommer särskilt för Norrbottens län att bli mycket ogynnsam. Den medför såsom sagt en ledsam rubbning i den uppgjorda planen för de påbörjade arbetena. Såsom herrarna finna, är vid motionen fogad en bilaga, varuti redogöres för, hurusom under de tre sista åren 17 utfartsvägar varit under byggnad för en beräknad kostnad av 402,945 kronor, varuti statsbidrag ingår med ett belopp av 120,000 kronor, landstingsmedel med 31,645 kronor och vägkassemedel med 68,217 kronor. Vidare ligga nu inne ansökningar om anslag till utfartsvägar till ett belopp 540,545 kronor för tillsammans 25 vägar, och förordnanden om undersökning enligt lagen om enskilda vägar på landet har av länsstyrelsen meddelats för 72 vägar. Man förstår då, att det anslag, som är i propositionen förutsatt, icke skall räcka långt.

Det är ju också i den reservation, som av mig jämte några andra av statsutskottets ledamöter anförts mot utskottets hemställan, uttalat, att »utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t kommer att överväga, i vad mån den gjorda förändringen må anses böra inverka på fördelningen av de båda anslagen mellan respektive län.» Detta är intaget, för att icke någon orätt skall ske de övriga Norrlandslänen vid fördelningen av anslaget.

Då nu landshövdingen i Norrbottens län, som bäst känner förhållandena där, och länets representanter äro eniga om, att en förstärkning av anslaget till utfartsvägar behöves, och vidare de övriga länen icke beröras av denna förändring samt densamma för övrigt icke inverkar på statsbudgeten, förefaller det mig underligt, att statsutskottet velat motsätta sig denna hemställan. Jag hoppas, att kammaren för sin del vill gå önskningarna från Norrbottens län till mötes.

Med uttalande av denna förhoppning ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till de av herr C. P. V. Nilsson m. fl. vid punkterna 19 och 20 avgivna reservationerna.

Anslag till ödebygds- och utfartsvägar i Norrbottens m. fl. län. (Forts.)

Herr statsrådet **Örne:** Herr greve och talman, mina herrar! Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att anslaget till ödebygdsvägar har i själva verket nedprutats till en fjärdedel av vad som begärts. Av de av Kungl. Maj:t äskade 400,000 kronorna äro nämligen 300,000 kronor avsedda för fullföljande av redan påbörjade företag och endast 100,000 kronor för påbörjande av nya ödebygdsvägar. För detta senare ändamål har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansett 400,000 kronor vara erforderliga. Således har jag på denna punkt nedprutat anslaget till en fjärdedel av vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansett vara nödvändigt. Reservanterna vilja ytterligare nedsätta anslaget för ändamålet med 15,000 kronor och i stället öka anslaget till utfartsvägar under punkt 20 med samma belopp.

Jag har kommit till den fördelning mellan dessa båda anslag, som förekommer i propositionen, efter att ganska noga hava övervägt behoven, och på denna grund kan jag icke vara hågad att tillstyrka reservanternas förslag, som jag finner innebära en något för stark beskärning av det av mig redan så kraftigt nedprutade anslaget till ödebygdsvägar. Jag giver emellertid den föregående ärade talaren rätt i, att från statsbudgetens synpunkt finnes icke någon som helst anledning att motsätta sig reservanternas krav, och skulle kammaren vilja bifalla det yrkande, som den föregående talaren framställt, skall jag icke taga det så synnerligen hårt. Jag vill emellertid säga, att det får ske fullständigt på biskop Bergqvists och de övriga Norrlandsrepresentanternas ansvar.

Herr **förste vice talmannen:** Jag har icke mycket att tillägga till vad herr statsrådet anfört. Man kan icke neka till, att när biskop Bergqvist talar för Norrbottens intressen, blir man särdeles sympatiskt stämd, även om man måste taga sitt förnuft till fånga och icke följa samma vägar som han. Nu skulle det, såsom herr statsrådet anförde, i händelse reservationen bifalles, bli en ytterligare nedprutning för de s. k. ödebygdsvägarna. Jag får uppriktigt säga, att personligen har jag icke någon erfarenhet på detta område, och med avseende å auktoritet vad Norrbotten beträffar, är det ju så, att när biskop Bergqvist med sin stora kännedom om förhållandena där endosserar vad landshövding Malm sagt, ligger däruti en viss auktoritet. Men jag vill icke dölja, att i denna fråga mycket skiljaktiga meningar gjorde sig gällande även mellan Norrlandsrepresentanterna, och det framhölls, att ödebygdsvägarna hade större betydelse än utfartsvägarna, och att man därför icke borde frångå den ståndpunkt, som Kungl. Maj:t intagit. Dessutom får jag uppriktigt säga, att när jag följt diskussionerna i dessa frågor, har jag haft svårt att göra skillnad mellan dessa två olika arter av vägar, ty det händer väl rätt ofta, att ödebygdsvägar på samma gång äro utfartsvägar, såsom ganska naturligt är.

Efter de upplysningar jag fått av kamrater inom den avdelning, som behandlat detta ärende, har jag icke funnit anledning ändra mening i detta fall, utan ber att få tillstyrka vad utskottet här hemställt, vilket överensstämmer med vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Anslag till ödebygds- och utfartsvägar i Norrbottens m. fl. län. (Forts.)

Herr **Bergqvist:** Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet upplyste, att det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet till ödebygdsvägar motsvarar endast en fjärdedel av vad som begärts. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att även om ett sådant överflyttande av 15,000 kronor till anslaget för anläggning av utfartsvägar beslutas, så att Norrbottens län kommer i åtnjutande av 30,000 kronor, skulle detta anslag endast motsvara 30/540 delar av det konstaterade behovet i länet, vilket är en helt annan och mycket ogynnsammare proportion.

Vad sedan herr förste vice talmannen nämnde om, att representanterna för Norrland hade olika uppfattningar i denna fråga, kan detta förklaras därav, att var och en tänkte på förhållandena i sitt eget län. Kanske gjorde sig ock möjligen ett missförstånd gällande därom, att anslaget till Norrbottens län på något sätt skulle inverka på anslaget till ödebygdsvägar i de övriga länen. Men detta är icke fallet, ty här avses endast förhållandena och behovet i Norrbottens län, och därom äro samtliga norrbottensrepresentanter i båda kamrarna ense.

Herr **Ekman, Carl Gustaf:** Jag skall be, herr greve och talman, att få säga ett par tre ord om de synpunkter, som föranlett ett antal ledamöter i statsutskottet, som icke äro norrlänningar, att biträda det av motionärerna framställda yrkandet.

Det är icke något som helst principiellt ståndpunktstagande, som nu sker. Redan förut har på framställda yrkanden beviljats allmänna anslag såväl till ödebygdsvägar som till utfartsvägar. Vad som här förelåg var endast, att i fråga om ett visst län användandet av den detta län tillkommande andelen i anslaget skulle ur vägbehovssynpunkt giva ett mer effektivt resultat, om man följde motionärernas förslag, än om beloppet användes såsom i propositionen är förutsatt. Då, såsom här nyss betonats, vid anläggningen av utfartsvägar statsbidraget endast utgör en del av kostnaderna och då således användandet här av samma belopp i sak innebär ett utbyggande av väsentligt större väglängd, om anslaget går till utfartsvägar, än om det användes till ödebygdsvägar och då det vidare förefaller, som om opinionen inom det området det här gäller, vore enig om att betrakta användandet av detta jämförelsevis ringa belopp för byggandet av utfartsvägar såsom det gynnsammare alternativet, funno vi icke någon anledning att motsätta oss vad av motionärerna begärts. Det framgick av diskussionen i utskottet, och jag tänker, att vi även få höra det av den närmast följande talaren, att man i andra delar av Norrland d. v. s. i nedre Norrland, ser på saken något annorlunda än man gör i Norrbotten. Men då icke någon rubbning sker i övriga orters del av respektive anslag, utan verkan av ett beslut i enlighet med reservationen skulle begränsa sig endast till Norrbottens län, har jag icke kunnat finna någon anledning att icke här följa motionärerna. Jag hemställer därför om bifall till reservationen.

Herr **Bergman, Ingebrikt:** Herr greve och talman! Enligt den förste ärade talarens påstående skulle ju detta vara ett rent

Anslag till ödebygds- och utfartsvägar i Norrbottens m. fl. län. (Forts.)

Norrbottensintresse. Ja, det kan ju så vara, men jag ser däruti också en viss viktig principiell innebörd. Det är nog här ett försök, så vitt jag kan se, att taga så småningom utav anslaget till ödebygdsvägar för att öka anslaget till utfartsvägar.

Vad är ändamålet med dessa två vägtyper? De äro ju tämligen nya i vårt svenska vägväsende. Det var visst 1918, som riksdagen beslöt om dessa vägar och lämnade bidrag till desamma. Det är uti utskottsbetänkandet helt kort angivet, vad de ha för betydelse. Det heter där: »Med ödebygdsväg förstås väg, som till avsevärd längd sträcker sig över fjäll, genom skogar eller genom glest befolkade trakter och som, ehuru vägen icke prövas vara för allmänna samfärdseln nyttig och nödig, likväl finnes vara till gagn för det allmänna såsom ägnad att främja landets uppodlande och bebyggande.» Och vidare heter det angående utfartsvägarna: »Bidraget till anläggande av utfartsvägar är avsett att åstadkomma körbara förbindelser till avlägset belägna byar eller större gårdar i kust- och skogslanden i de fyra nordligaste länen.»

Nu har den ärade motionären pekat på det behov, som förefinnes uti Norrbotten av dessa statsunderstödda utfartsvägar. Det meddelas där, att det är ett större antal människor, som skulle ha nytta av dessa vägar, än vad som är fallet beträffande ödebygdsvägarna. Ja, det vet jag också, att så är förhållandet men jag skulle nästan våga påstå, att den belägenhet varuti ödebygdsfolket är beträffande sina kommunikationsförhållanden, är snart sagt upprörande. Jag har någon kännedom om, hur de människor som bo i de avlägsna obygderna, ha det. Jag känner särskilt till förhållandena i min hemtrakt, och kan nämna, att där finnas byar, som äro belägna på två till tre mils avstånd ifrån bygden och som äro i fullkomlig avsaknad av vägförbindelser. Under en tid av året, vintermånaderna, kan det ju gå någorlunda drägligt att komma fram till bygden, ty de hava då sina vintervägar. Om de, såsom är rätt vanligt, binda brädlappar, s. k. trögor, under hästens fötter, kunna de då något så när drägligt taga sig fram till bygden och hava några hundra kilo på släden med sig under återresan; men under höst och vår äro de fullkomligt isolerade från den övriga bygden. Nu är det så med människorna där, att de icke äro i den situationen, i den ekonomiska ställningen, att de kunna skaffa sig sina oundgängliga levnadsförnödenheter för hela året under dessa vintermånader, utan de måste under sommaren antingen genom att bära förnödenheterna på ryggen eller genom klövjande på hästryggen, frakta dem på de genomusla stigarna till sina hem.

Det är dock en annan sak, som är mest upprörande, och det är vid påkommande sjukdomsfall. Man kallar icke på läkare och barnmorska i första taget i sådana avlägsna trakter, det kan man ju förstå, och när hjälpen kommer, så kan det vara för sent. Det är nog icke så ovanligt, att man får bevittna sådant. Då liket sedan skall forslas fram till bygden för att begravas, får man dessutom bevittna en syn, som är synnerligen tragisk. Man får nämligen göra ett särskilt kördon för att försla liket fram. Man tager långa slaner och fäster dem vid selen på

Anslag till ödebygds- och utfartsvägar i Norrbottens m. fl. län. (Forts.)

hästen, och med den andra änden släpande efter marken, och på dessa slanor binder man med starka rep kistan, vari liket ligger, för att på detta sätt forsla det fram till begravningsplatsen. Denna begravningsfärd är i högsta grad upprörande. Och om hästen snavar på de usla stigarna och faller, så stjälper också lasset, och de sörjande anhöriga få då försöka att få alltsammans på rätt köl igen.

Jag vill säga, att bland de människor, som bo i dessa trakter, anser man anslag till ödebygdsvägar såsom varande för dem åtminstone det allra viktigaste i budgeten, och det kunna vi förstå, ty de leva i fruktansvärd vägnöd och ha svårigheter av många slag.

Nu vill ju motionärerna försöka nedpruta detta anslag. Visserligen gäller det bara för Norrbottens län, men principen anser jag mycket betänklig, ty man vill kanske så småningom försöka överflytta anslag till ödebygdsvägar till anslag för utfartsvägar. Jag har också förmärkt en viss betänksamhet från vägdistriktens centrala delar mot dessa ödebygdsvägar, ty de medföra ju ett framtida underhåll, som blir för vägdistrikten i vissa fall åtminstone rätt kännbart. Det är kanske dessa röster, jag vill icke påstå fullständigt, men kanske till någon del, som påverkat landshövding Malm, då han hänvänt sig till Norrbottens läns representanter, för at de skulle motionera i denna sak.

Är det så, att det för Norrbottens län är ett behov att överflytta anslag för ödebygdsvägar till dessa statsunderstödda utfartsvägar, förefaller det mig riktigare, att Kungl. Maj:ts befallningshavande där uppe till ett annat år utreder frågan på ett bättre sätt och säger: så och så är det, och så och så är behovet. Nu pekar man på behovet av utfartsvägar, men man har underlåtit att redogöra för behovet av ödebygdsvägar. Jag tycker för min del, att det vore synnerligen praktiskt, att man bättre utredde frågan och på grundvalen därav ett annat år framlade ett förslag och gåve Kungl. Maj:t tillfälle att närmare se på saken. Jag skulle nästan våga tro, att om riksdagen nu går med på reservanternas förslag, så kan det hända, att man härvidlag gör en mycket stor orätt mot de människor, som i allt fall ha det sämst i Norrlands inre delar bertäffande kommunikationsförhållandena.

Då jag, herr greve och talman, har denna syn på saken, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Bergqvist:** Ja, herr greve och talman, när jag hör, vad herr Bergman säger, är det nästan så, att jag börjar smått tvivla på, att jag är någon lämplig representant för Norrbottens län. Jag trodde att jag kände förhållandena där bättre än någon representant för södra Norrland, men nu hörs det nästan, som om denna fråga kunde bättre bedömas söderifrån. Med utgångspunkt från herr Bergmans anförande vill jag emellertid konstatera, att mycket stora olikheter råda mellan de skilda trakterna i Norrland. Jag antager, att herr Bergmans anförande gjort ett visst intryck på kammaren genom den skildring av en likfärd, som han här uppdrog. Något liknande förekommer alldeles icke i Norrbottens län, utan där följer man sedan gammalt den praxis ,att om en

Anslag till ödebygds- och utfartsvägar i Norrbottens m. fl. län. (Forts.)

människa dör under sommarmånaderna, så begraves hon provisoriskt, vanligen på någon holme, och först på vintern föres liket fram. Det är naturligtvis ett mycket mera praktiskt och ändamålsenligt sätt än att släpa liket genom myrar och moras på långa slanor under sommarmånaderna. Skulle ni från Härjedalen kunna taga någon lärdom från oss i Norrbotten i detta fall, så tror jag, att det vore till nytta.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i de under behandling varande punkterna hemställt samt vidare på antagande av de förslag, som innefattades i de av herr C. P. V. Nilsson i Gränebo m. fl. vid dessa punkter avgivna reservationerna; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till vad utskottet hemställt, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergqvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkterna 19 och 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antagas de förslag, som innefattas i de av herr C. P. V. Nilsson i Gränebo m. fl. vid dessa punkter avgivna reservationerna.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 42;
Nej — 62.

Enär herr statsrådet *Svensson* anmält sig vilja avlämna kungl. propositioner, avbröts nu behandlingen av det föreliggande utlåtandet.

Herr statsrådet *Svensson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 69, angående ökning av lånefonden för rederinäringens understödjande; och

nr 70, angående disponerande av 1922 års avkastning av statens hästavelsfond.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 6.

Punkterna 21—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Punkterna 25—33.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 34 och i sammanhang därmed punkten 35.

Anslag till byggnadsstyrelsen.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att i riksstaten uppföra det ordinarie förslagsanslaget till byggnadsstyrelsen med 238,000 kronor. Därjämte hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till upprätthållande av byggnadsstyrelsens verksamhet för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra anslag av 96,000 kronor.

Utskottet hade i de nu föredragna punkterna på åberopade grunder hemställt, i punkten 34, att riksdagen måtte i riksstaten uppföra det ordinarie förslagsanslaget till byggnadsstyrelsen med 238,000 kronor, samt i punkten 35, att riksdagen måtte till upprätthållande av byggnadsstyrelsens verksamhet för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra anslag av 75,000 kronor.

Vid vardera av ifrågavarande punkter hade reservation avgivits av herrar *A. C. Lindblad, C. J. G. Swartz, H. F. Lamm, O. U. B. Olsson, A. Anderson* i Råstock, *O. Hæson Waldén, L. J. Carlsson-Frosterud* och *S. E. Ljungkvist,* vilka ansett, beträffande punkten 34, att utskottets motivering bort hava den lydelse, reservationen utvisade, samt i fråga om punkten 35, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till upprätthållande av byggnadsstyrelsens verksamhet för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra anslag av 96,000 kronor.

Herr statsrådet **Örne:** Herr greve och talman! Statsutskottet har uti de föredragna punkterna kommit till det resultatet, att en nedsättning av anslaget för upprätthållande av byggnadsstyrelsens verksamhet bör ske med icke mindre än 21,000 kronor eller från av Kungl. Maj:t äskade 96,000 kronor till 75,000 kronor. Var och en, som läst igenom kommunikationsdepartementets huvudtitel, torde kunna förstå, att jag måste reagera på det allra kraftigaste mot denna utskottets ståndpunkt. På alla punkter har jag nämligen sökt begränsa anslagen till vad som efter noggrann och ingående prövning och upprepade beredningar med finansministern har synts mig vara den yttersta gränsen nedåt. Statsutskottet har tydligen också varit enigt med mig på samtliga punkter därom, att ytterligare nedsättning av anslagen ej utan skada för det allmänna kunnat ske. Åtminstone har utskottet blott på denna enda punkt föreslagit någon prutning utöver den redan i propositionen gjorda.

Det framgår icke av utskottets utlåtande, på vilka sakliga grunder utskottet fotat sitt förslag att nedsätta anslaget. Hela motiveringen till förslaget lyder: »Utskottet har ansett sig med hänsyn till den all-

Anslag till byggnadsstyrelsen. (Forts.)

männa depressionen, som ej blott manar till den yttersta sparsamhet å alla områden, utan jämväl på olika sätt torde inverka på omfattningen av byggnadsstyrelsens arbete, böra föreslå nedsättning till 75,000 kronor.»

Den första synpunkten, sparsamhetssynpunkten, är redan i full utsträckning tillgodosedd i Kungl. Maj:ts förslag. Den andra synpunkten, att depressionen skulle inverka på omfattningen av byggnadsstyrelsens verksamhet, är, såsom jag strax skall visa, fullständigt oriktig. En del av styrelsens verksamhet — exempelvis förvaltningen av statens byggnader — påverkas alls icke av konjunkturerna, och en annan gren, stadsplaneväsendet, är för närvarande i det läget, att man kan säga, att där för ögonblicket en formlig högkonjunktur råder och troligen kommer att råda under hela året. Ävenledes kommer statens nybyggnadsverksamhet att under nästkommande budgetår vara synnerligen omfattande.

Jag skall emellertid gå i ordning med frågorna. Byggnadsstyrelsen begärde på sin tid, att det här ifrågavarande anslaget, upptaget under punkt 35, skulle bestämmas till 145,400 kronor. Detta innebar en höjning från vad anslaget skulle uppgått till, om samma beräkningsgrund tillämpats i halvårsstaten, med icke mindre än 49,400 kronor för helt år. Ökningen ansågs av styrelsen nödvändig. Den skulle användas till uppflyttning i högre löneklass av vissa icke ordinarie befattningshavare, dels för anställande å byggnadsbyrån av ytterligare ett ingenjörsbiträde och två kontorsbiträden, å kulturhistoriska byrån av ytterligare arkitektbiträde och ett kvinnligt kanslibiträde samt å stadsplanebyrån av ett kvinnligt biträde. Vidare erfordrades medel för beredande av vikariatsersättning m. m. I anförande till statsrådsprotokollet framhöll jag i anledning härav, att det knappast kunde ifrågakomma, att byggnadsstyrelsen skulle erhålla ytterligare ökning av den extra personalen, medan övriga ämbetsverk måste vidkännas indragningar. Den på förslag av finansministern tillsatta nämnden för granskning av ämbetsverkens anslagsäskanden hade även uttalat, att man icke kunde gå längre än till att låta byggnadsstyrelsen behålla sitt förutvarande anslag för ändamålet oförändrat. Härtill anslöt jag mig, under uttalande dock, att det för styrelsen måste vara förenat med vissa svårigheter att begränsa sitt anslagsbehov inom den av mig föreslagna ramen. Jag rekommenderade styrelsen att söka tillgodose de mest trängande behoven av ökade arbetskrafter genom att inskränka verksamheten på andra punkter.

Härav framgår, synes det mig, sanningen av vad jag nyss yttrade, att utskottets sparsamhetssynpunkt redan är tillgodosedd. Jag anser mig böra tillägga, att den i själva verket är driven till ytterlighet. Det är min fulla övertygelse, att man icke kan gå ett enda steg längre än Kungl. Maj:t gjort utan att framkalla en katastrof.

Styrelsens chef har till mig uttalat sina djupa bekymmer redan över Kungl. Maj:ts förslag. Efter ett meddelande, att utredning inom styrelsen pågår angående möjliga inskränkningar i arbetsuppgifterna,

Anslag till byggnadsstyrelsen. (Forts.)

har han uttalat att redan nu med bestämdhet kan sägas, att om styrelsen skall hava samma huvuduppgifter som hittills, ett eventuellt slopande av vissa detaljer inom huvudgruppen av styrelsens uppgifter i varje fall icke kan väntas medföra en besparing ens på långt när motsvarande skillnaden mellan vad styrelsen ansett som erforderligt och de av Kungl. Maj:t äskade 96,000 kronorna. Han säger också, att om någon av kulturhistoriska byråns uppgifter temporärt nedlägges — åt detta syftade jag i mitt yttrande till statsrådsprotokollet — vinsten endast skulle bliva någon inskränkning i den dagliga arbetstiden för det enda extra biträde, som där är anställt, jämte en del smärre arvoden för förekommande omarbetningar av ritningar och förslag. Endast under förutsättning att statsmakterna uppskjuta all byggnadverksamhet för statens räkning under något eller några år framåt, skulle byggnadsbyråns verksamhet kunna väsentligt inskränkas. Men verkan härav kan icke framträda under budgetåret 1923—24, alldenstund flera stora byggnadsföretag äro i gång enligt riksdagens tidigare beslut.

Sådant är läget, och jag tror, att i dessa synpunkter, som byggnadsstyrelsens chef för mig framhållit, ligger mycket befogat. Hur skulle det då vara möjligt att nedsätta anslaget med ytterligare 21,000 kronor? Jag vågar tro, att utskottet icke observerat de förhållanden, jag nu berört. Hade utskottet gjort detta, skulle det hava kommit till det resultatet, att anslaget snarare borde höjas utöver vad Kungl. Maj:t äskat än sänkas därunder.

Jag har redan påpekat, att byggnadsstyrelsens arbete ingalunda, som utskottet antager, minskats till följd av den allmänna depressionen. Jag skall nu styrka detta påstående med några sifferuppgifter, som jag inhämtat från styrelsen. Jag ber kammarens ledamöter att hava den stora godheten att i ett par minuter tålmodigt lyssna till dessa siffror, som visserligen äro många, men också i högsta grad belysande och bevisande. Först har jag en tabell i avrundade tal över utvecklingen av byggnadsbyråns byggnadsavdelnings verksamhet från och med 1918. Jag vill uppläsa den i dess helhet. De utbetalda medlen utgjorde 1918 1,325,000 kronor, 1919 2,920,000, 1920 2,100,000 — att siffran för 1920 är låg, beror därpå, att under det året arbetskonflikt rådde icke mindre än 8 månader — 1921 6,540,000, 1922 6,160,000 och 1923, enligt beräkning, 10,808,000 kronor. Trots det att ju arbetslöner och materialkostnader högst väsentligt nedgått, ha styrelsens utgifter för av riksdagen beviljade nybyggnader stegrats oerhört under dessa år. Det framgår även av de vid arbetena verkställda dagsverkena, i huru hög grad byggnadsverksamheten utvecklats. 1918 var antalet dagsverken 26,300, 1919 58,000, 1920, strejkåret, 32,000, 1921 128,000 och 1922 156,000, och antalet kommer, som redan omtalats, att stegras ytterligare under innevarande år. Korrespondensen i och för byggnadsavdelningens verksamhet har ävenledes i hög grad utökats, som naturligt är, då verksamheten i så hög grad tilltagit. Antalet försändelser, utom styrelsens officiella expeditioner, utgjorde 1918 omkring 900, 1919 1,580, 1920 1,280, 1921 3,880 och 1922 4,710. Personalen,

Anslag till byggnadsstyrelsen. (Forts.)

som 1918 utom byråchefen utgjorde 4 personer, var 1919 6, 1920 9 och har sedan varit oförändrad. Medan sålunda korrespondensen har stigit från 1,280 1920 till 4,710 1922, kvarstår personalen vid samma storlek som förut. Personalens löner ha gått upp från 23,400 kronor 1918 till 37,900 1919, 65,000 1920, 77,300 1921 och har nu nedgått för år 1922 till 59,300 kronor på grund av den sjunkande indexen.

De av mig lämnade siffrorna bestyrka, att, tvärt emot vad utskottet trott, *högkonjunktur faktiskt råder inom denna gren av styrelsens verksamhet.* Det beräknas, att antalet dagsverken vid statens av styrelsen förvaltade nybyggnader under 1923 kommer att stiga till 274,000 eller med icke mindre än 118,000. Det kan ej hjälpas, att med ökad omfattning av ifrågavarande förvaltningsuppgift också arbetet ökas.

Byggnadsbyråns utredningsavdelning uppvisar ävenledes ett betydligt stegrat arbete. Antalet ärenden har från 187 under 1918 ökats till 466 under 1922.

Att någon inskränkning i intendentsbyråns personal icke kan ske, förstår man därav, att för varje år ett stort antal byggnader lägges under styrelsens förvaltning. De av Stockholmsavdelningen vårdade byggnaderna uppgingo 1917 till 58, 1920 till 73 och äro nu 75 med ett värde av 74,669,000 kronor. Under 1923 väntas tillkomma nya byggnader med ett värde av över 2 miljoner kronor utom utvidgningen av lokalerna i vetenskapsakademiens gamla hus, som ombyggts för åtskilliga ämbetsverk. Till landsortsavdelningen väntas också komma betydande fastigheter, då det ifrågasättes, att man dit skall överflytta förvaltningen av statens kyl- och lagerhus. Utom hyres- och möbelärenden utgjorde antalet ärenden på intendentsbyrån 1918 645, 1920 701, 1921 1,008 och 1922 1,133. Antalet ärenden har således nästan fördubblats sedan 1918 och befinner sig av helt naturliga skäl i ständigt stigande, då antalet av styrelsen förvaltade fastigheter ständigt ökas.

Det synes mig vara tämligen självklart, att statsutskottets majoritet ej anser, att statens byggnader kunna lämnas vind för våg eller säljas till enskilda. Men då är utskottets tro, att depressionen kan åstadkomma någon minskning i byggnadsstyrelsens arbete, på denna punkt tydligen icke alls grundad.

Beträffande kulturhistoriska byrån bör jag nämna, att byråns ordinarie personal utgöres av byråchefen och intendenten samt ett kvinnligt biträde. Efter den 1 april 1922 har en extra arkitekt anställts med 5 timmars daglig tjänstgöring och erhållit en efter den kortare arbetstiden avpassad lön. Ärendena på denna byrå utgjorde 1918 416, 1920 693, 1921 952 och 1922 1,332. Här har sålunda en tredubbling av ärendenas mängd ägt rum sedan 1918. Tyvärr medför nedläggandet av vissa arbetsuppgifter på denna byrå icke någon större nedgång i personalutgifterna.

Bland byggnadsstyrelsens arbetsuppgifter nämner jag slutligen stadsplaneärendena — som bekant synnerligen tidsödande och krävande en omsorgsfull granskning. På stadsplanebyrån utgjorde antalet ärenden 1918 275, 1920 350, 1921 493 och 1922 581. Med byggnadsverksam-

Anslag till byggnadsstyrelsen. (Forts.)

hetens återupptagande efter kriget har även på stadsplaneområdet inträtt högkonjunktur. Kommunerna ha plötsligt stått inför nödvändigheten att skaffa byggnadsmark, och ansökningar om stadsplaners fastställande ha strömmat in i sådan mängd, att stadsplanebyrån har fullt upp att göra en lång tid framåt — även om brist på nyinkomna ärenden mot förmodan skulle uppkomma.

Om man till detta lägger, att även administrativa byråns arbete befunnit sig i kraftig stegring — 1,400 ärenden år 1918, 2,111 år 1922 — så torde jag till fullo hava bevisat den fysiska omöjligheten att utan katastrofala följder gå på den av statsutskottet ifrågasatta reduktionen av byggnadsstyrelsens arbetskrafter redan från den 1 juli 1923. Först när styrelsens arbete minskats genom fullbordandet av pågående byggnadsföretag, finnes utsikt till en sådan reduktion av någon betydelse för budgeten.

Med stöd av vad jag här haft äran anföra, vädjar jag på det allra enträgnaste till denna kammare att bifalla Kungl. Maj:ts förslag oförändrat. Inga som helst sakliga grunder kunna enligt min uppfattning anföras för en sänkning av anslaget. Tvärtom måste det bestämt betonas, att en sådan sänkning som den ifrågasatta skulle vara sällsynt malplacerad. Jag förbiser ingalunda, att en stats ekonomi kan bliva så usel, att staten icke ens kan tillgodose ett så nödvändigt behov som det här ifrågavarande. Trots alla svårigheter befinner sig dock icke den svenska staten i ett sådant nödläge, att man måste gå så långt, att man indrager nödvändig förvaltning av statens egendomar och byggnadsföretag. Om statens ekonomi kräver en kraftigare reduktion på detta område, får man gå den vägen, att man stoppar uppförandet av nybyggnader. Då blir det möjligt att reducera byggnadsstyrelsens arbete och utgifter för upprätthållande av dess verksamhet. Om svårigheterna bliva alltför stora, kanske man också kan gå så långt, att man gör sig av med statens nuvarande byggnader, men då man ännu icke kommit i det läget, skall jag be att på det allra bestämdaste få avråda riksdagen från att sätta byggnadsstyrelsen ur stånd att fylla den nödvändiga befattningen med förvaltningen av denna statsegendom.

Herr **Ekman, Carl Gustaf:** Jag undrar, om icke kammaren av herr statsrådets inlägg i denna fråga, när han gång på gång talade om »katastrofala följder», och om något oerhört, som skulle inträffa, om utskottets hemställan bifölles, och när han anförde sina siffror, som gåvo det intrycket, att hela byggnadsstyrelsens arbete de sista dagarna varit inriktat på att åstadkomma material för denna debatt, fick en viss känsla av, att herr statsrådet här bevisade för mycket. För att belysa detta skall jag bara taga ett enda exempel.

Herr statsrådet talade i förbigående om vetenskapsakademiens gamla hus. Vad kommer att inträffa med detta? Jo, om man tager hänsyn till de belopp, som på sista tiden blivit nedlagda i den egendomen, kan man naturligtvis i en dylik siffertablå visa upp, att detta hus nu representerar ett väsentligt mycket större värde än vad det gjort

Anslag till byggnadsstyrelsen. (Forts.)

tidigare. Men hur kommer det att förhålla sig med fastigheten ifråga? I detta nu helt ombyggda, på allt sätt iordningställda hus kommer att bliva installerade ett par tre ämbetsverk i lokaler, som, såvitt jag förstår, i sitt nya skick komma att lämna byggnadsstyrelsen väsentligen mindre arbete, än vad huset i det gamla skicket gjorde, då den ena expeditionen och kommittén flyttade in och den andra ut, när ständigt smärre reparationsarbeten måste utföras och byggnaden måste på olika sätt omses. En ny byggnads högre värde representerar ju som detta exempel visar, icke alltid mera arbete än ett gammalt, mindre högt taxerat.

Det är på det sättet, som man med sifferkolumner kan konstruera fram ett arbete, som ter sig mycket imponerande. Men går man in på själva fakta, så skall man finna att arbetsuppgifterna ingalunda befinna sig i så stor tillväxt, som i herr statsrådets anförande gjorts gällande.

I detta sammanhang vill jag säga, att en gammal dragkamp pågått inom statsutskottet i fråga om byggnadsstyrelsens framställningar. Åtskilliga av oss ha lärt oss under tidens lopp att med verklig betänksamhet följa de framställningar, som komma från denna styrelse. Och jag tror knappast, att det finns något verk, som visat så stark expansionslusta som den, vilken kommit fram under sista tiden just från det verket. Man behöver bara se på den extra personalen, som år 1912 bestod av 18 personer, men år 1922 hade ökats till 35. När regeringen hänvände sig till vederbörande verk på olika håll och hemställde, att de skulle begränsa sina anspråk på extra krafter så mycket som möjligt, enär det vore nödvändigt att åstadkomma besparingar, så svarar man från byggnadsstyrelsen, i olikhet mot vad som skedde från övriga verk, med att begära sitt extra anslag höjt från ett årligt belopp av 96,000 kronor till 145,400 kronor. Och har man exempelvis tagit del av samma styrelses framställning rörande dess verksamhet i exempelvis styrelsens eget förslag, när det gällde få fram kungörelse och föreskrifter angående dess tillsyn över det offentliga byggnadsväsendet här i landet, vilket förslag sedermera, om ock i väsentligt reducerat skick, godkändes av Kungl. Maj:t, måste var och en få den uppfattningen, att man alldeles särskilt har anledning, att när det gäller önskningar och framställningar från detta verk om ökade befogenheter, förfara med synnerligen stor varsamhet.

Herr statsrådet höll sig i sin siffertablå till värdet av offentliga byggnader, och han talade också om omfattningen av de byggnadsföretag, som påginge. Jag har hittills haft den uppfattningen, att när det gäller byggnadsstyrelsen, det största arbetet utföres i många fall med avseende å planläggning, ritningar och dylikt. En sådan period kan man ju säga nu icke föreligger för byggnadsstyrelsens vidkommande. Det är för närvarande själva byggandet som pågår, men planläggning i någon större omfattning, känner jag åtminstone icke till. Dessutom, när det gäller en sådan uppgift, som byggnadsstyrelsen haft t. ex. att åt olika statsorgan skaffa rum och träffa avtal därom, så måste

väl byggnadsstyrelsens uppgift väsentligen ha minskats. Det angavs för ett par tre år sedan, att kommissioner och kommittéer disponerade över på det sättet anskaffade rum till ett antal mellan 1,200 till 1,300. Dessa rum skulle uppspåras, avtal träffas, och man gjorde upp mycket omständliga kontrakt vid dessa förhyrningar. På detta område har numera genom Kungl. Maj:ts åtgärder behovet av rum så väsentligt nedbringats — på samma gång som tillgången på rum för dylikt arbete är så avsevärt bättre nu än tidigare — att hela det arbetsområdet borde vara väsentligen begränsat och inskränkt. Men därom finnes ingen som helst utredning i den tablå eller i den framställning om byggnadsstyrelsens uppgifter, som herr statsrådet nyss presterade för kammaren.

Anslag till byggnadsstyrelsen. (Forts.)

Jag tror sålunda, att om byggnadsstyrelsen får bibehålla ungefär det extra anslag utöver styrelsens ordinarie, som utskottet ifrågasätter, så kan man med skäl säga, att i förhållande till det oundgängliga arbetet och till de begränsningar, som gjorts på en hel del andra håll, där man för närvarande gått rätt hårt fram, byggnadsstyrelsen i alla fall kan sägas vara ganska väl tillgodosedd.

Herr statsrådet kritiserade vidare avfattningen av den motivering, som föreligger från statsutskottets sida. Det är lätt, herr statsråd, att i den föreliggande statsverkspropositionen påvisa att punkt efter punkt, där vederbörande ämbetsverk ingått med framställningar, i vilka de utrett omfattningen av sina behov och klargjort, att så och så mycket oundgängligen behöves, man blott möter några få rader i propositionen, där vederbörande departementschef säger, att med hänsyn till depressionen och de ekonomiska förhållandena finner han sig icke kunna bifalla, vad som föreslås, utan tillstyrker endast ett lägre belopp. Jag tror sålunda, att utskottets motivering på denna punkt väl täcker och motsvarar ungefär det förfaringssätt, som Kungl. Maj:t på en hel del punkter beträffande lika viktiga uppgifter, som det här är fråga om, använt, då det gällt att anföra skäl för att nedsätta anslag.

I båda fallen är det en bestämd övertygelse om, att nedsättning utan skada kan ske, som dikterat hållningen.

Nu förhåller det sig ju så, att Kungl. Maj:t själv ställt i utsikt, att genom en revision av kungörelsen rörande det offentliga byggnadsväsendet av den 26 november 1920 skulle man kunna avstå från fulla tillämpningen av densamma. Såvitt jag förstår, skulle man med hänsyn till förhållandena kunna i viss mån på framtiden överflytta vissa av de däri i denna kungörelse omförmälda uppgifterna. Jag tror, att det kan gå an, att göra detta i en sådan omfattning, att ingenting av verklig betydelse eftersättes, även om man i det fallet följer utskottet. Då herr statsrådet talar om en katastrofal påföljd, som då skulle inträffa, vill jag tillåta mig beteckna detta som en betydande överdrift. Jag tror, att om man verkligen punkt för punkt skulle gå igenom och se efter, vilket relativt värde som det siffermaterial, herr statsrådet presterade, i själva verket innebär, man på den här ifrågavarande punkten kommer till, att vad utskottet hemställt fyller det föreliggande behovet. Det lämnar fullständigt orubbat hela den ordinarie organisationen.

Anslag till byggnadsstyrelsen. (Forts.)

På vissa andra områden är det så, att man från Kungl. Maj:ts sida, då det gällt anslag, t. o. m. tillvaratagit sådana besparingar, som uppstå därigenom, att ordinarie tjänstemän tillfälligtvis äro placerade i annat verk, och deras befattningar upprätthållas av vikarier. Man har tillgodogjort sig även sådana besparingar för att kunna sätta ned anslagen. Här lämnas den ordinarie organisationen fullständigt orubbad, och man giver dessutom ett betydande extra anslag till byggnadsstyrelsen för upprätthållande av dess verksamhet. Jag tror, att man härigenom väl tillgodoser det faktiska och oundgängliga behovet under den närmaste tiden, och det är ju blott det, som vi i en mängd fall i den föreliggande budgetbehandlingen kunna tillgodose.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Örne:** Herr greve och talman, mina herrar! Uti den siste ärade talarens anförande fick jag bekräftat, vad jag redan förut misstänkte, nämligen att statsutskottets majoritet i detta fall har gått på rena känsloskäl och icke på sakskäl. Han kunde icke på någon enda punkt vederlägga, vad jag här anfört, och han säger den ena gången efter den andra: »jag tror» och »jag antager» o. s. v. Mot detta ställer jag ett: »jag vet», herr Ekman; och jag anser, att det är betydligt värdefullare att veta än att tro sådana saker som här ifrågavarande.

Herr Ekman säger, att det ständigt i statsutskottet rått en dragkamp angående byggnadsstyrelsen. Ja, det vet jag mycket väl, och jag kan försäkra kammarens ledamöter, att jag för min del icke har tvekat ett enda ögonblick att med all kraft motsätta mig varje försök från byggnadsstyrelsens liksom från andra ämbetsverks sida att växa utöver lämpliga gränser. Förra året hejdade jag en begäran om ett synnerligen stort anslag för byggnadsstatistik, vars bedrivande dock var styrelsen ålagt uti dess instruktion, och i år har jag också påvisat nödvändigheten av att draga in på vissa utgifter. Jag vill dock fästa herr Ekmans uppmärksamhet ännu en gång på en sak — jag har gjort det förut — och det är, att den indragning, som det kan bliva fråga om och som det talas om i statsverkspropositionen, i själva verket har minimala proportioner, ty den kan på sin höjd gälla en extra befattningshavare.

Herr Ekman säger också, att det största arbetet har byggnadsstyrelsen med planläggningen av statens nybyggnader. Ja, det är alldeles sant, att det är ett mycket stort arbete, men detta arbete utföres väsentligen av de hos styrelsen engagerade extra arkitekterna, som åtnjuta särskilt arvode enligt taxa för detta sitt arbete. När det gäller byggnadernas utförande, måste — såsom var och en vet, vilken suttit i en styrelse, som haft med miljonbyggen att göra — styrelsen på varje punkt ordentligt följa med och kontrollera, för att den verkligen skall kunna bedöma de räkningar, som vederbörande komma in med. I all synnerhet måste styrelsen lägga ned särskilt mycket arbete på de ändringar, som ovillkorligen visa sig nödvändiga under utförandet av varje stor nybyggnad, och de nya överenskommelser, som i det fallet krävas.

Anslag till byggnadsstyrelsen. (Forts.)

Jag betonade även uttryckligen, att jag icke tog med hyresärendena i min tablå, och det skedde av den anledningen, att den personal, som är sysselsatt med dessa ärenden, icke kan minskas. Såvitt jag icke är illa underrättad, är det en enda tjänsteman, som är sysselsatt med hyresärendena i Stockholm. Åtminstone har jag icke haft att göra med någon annan under handläggningen av den mångfald hyresärenden, som kommit under mitt bedömande, och man kan väl icke väsentligen minska på denna enda person.

Herr Ekman anförde också, att jag hade talat om vetenskapsakademiens gamla hus och dess utvidgning. Jag nämnde uttryckligen, att jag *förutom* de nya hus till ett värde av över 2 miljoner kronor, som tillkommit, också ville fästa kammarens uppmärksamhet på att här hade tillkommit ett stort rumsutrymme. Det är alldeles tillräckligt vad som finnes förut, utan att detta tillkommer, men helt naturligt kan icke styrelsen alldeles upphöra att taga befattning med de hus, som stå under dess förvaltning.

Av vad den föregående ärade talaren anförde finner jag icke på något sätt ådagalagt, att vad jag förut sade icke stämmer med det verkliga förhållandet, och jag vidhåller därför på varje punkt den uppfattningen, jag har tillkännagivit.

Herr **Kvarnzelius:** Herr greve och talman! Då jag icke varit i tillfälle att deltaga i handläggningen av detta ärende i statsutskottet, vill jag begagna tillfället att nu giva min mening tillkänna. Jag vill säga, att därest jag hade deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet, hade jag kommit att tillhöra reservanterna.

Jag tror, att det är ett mycket dåligt slag av sparsamhet att på detta område göra en beskärning med hänsyn särskilt till det förhållandet, att byggnadsstyrelsens verksamhet i så hög grad blivit av betydelse för planläggningen av arbeten, byggnadsföretag och dylikt. I samma mån som byggnadsstyrelsens verksamhet blir fördröjd, i samma mån fördröjes också dessa arbetens igångsättande och fullföljande. Detta bidrager till att öka den depression, som vi för närvarande befinna oss i, och härigenom ökas arbetslösheten och fördröjes företagsamheten. Det är ju alldeles tydligt, och det gäller icke endast för statens byggnader och anläggningar, utan även för andra byggnader, såsom för kommuner och dylikt. Fördröjandet av en stadsplan, fördröjandet i fråga om fastställandet av huru ett reparationsarbete skall verkställas, eller hur ett statsbygge skall läggas, verkar alldeles tydligt i den riktningen, att arbetslösheten under tiden blir större än den annars skulle vara. När staten nu på grund av den ekonomiska depressionen är tvungen att giva ut arbetslöshetsunderstöd, är det tydligt, att det är en oklok politik att öka arbetslösheten genom någon statsåtgärd. Enligt vad jag kunnat finna vid det studium, jag kunnat ägna denna fråga, så måste detta bliva resultatet av vad utskottet här föreslagit.

Herr Ekman sade, att när han hörde herr statsrådet, fick han det

Anslag till byggnadsstyrelsen. (Forts.)

intrycket, att herr statsrådet bevisade för mycket. Jag vill då säga, att det kan man åtminstone icke beskylla statsutskottet eller herr Ekman för. Enligt min uppfattning hava de bevisat något för litet i detta ärande. Här är en summa, som prutats med, utan att några egentliga grunder angivits varefter prutningen skett. Det är nog, som herr statsrådet sade, så, att man har endast haft på känn, att en nedprutning borde göras, och det har varit det enda, som i detta fall varit vägledande; det är ju tydligt. Jag vill gärna medgiva, att fall kunna förekomma där man är tvingad att gå den vägen, men det är dock företrädesvis, när det gäller utvidgningar eller nya statsutgifter. När det däremot gäller en verksamhet, som pågår, så är det tydligt, att om man skall göra en begränsning av densamma, måste man kunna peka på det eller de områden, där denna begränsning kan äga rum, och det är, vad jag anser, att man icke i detta fall kunnat göra.

Nu är det riktigt, som herr Ekman sade, att byggnadsstyrelsen har utvecklat sig hastigt, men detta är ju ganska naturligt, på grund av att staten har fått allt fler och fler fastigheter. Staten har ju satt i gång allt fler och fler byggnadsföretag, och genom förordningar har det bestämts, att i en hel del fall ändringsarbeten eller byggnadsföretag icke få sättas i gång, förrän byggnadsstyrelsen sagt sitt ord i ärendet.

Det är tydligt, att i samma mån, som man under byggnadsstyrelsen lägger in en hel del uppgifter, ökas också helt automatiskt styrelsens arbetsbörda. Den saken tycker jag är självklar. Jag kan väl förstå, att man under normala förhållanden säger, att man bör hålla tillbaka, och i depressionstider gäller detta ännu mera, men det får ske på sådant sätt, att man icke på andra områden åstadkommer betydligt större skada, än som motsvarar den lilla besparing man gör genom en nedprutning av anslaget.

Jag har varit i tillfälle att på förhand i detalj gå igenom de siffror, som herr statsrådet anförde, genom att avlägga ett besök hos byggnadsstyrelsen för att närmare taga reda på saken. Jag har därvid fått det intrycket, att om någon förändring är motiverad, skulle det icke vara en inskränkning av antalet arbetskrafter utan en utökning därav.

Herr Ekman talade om byggnadsstyrelsen och omfattningen av det arbete som utfördes. Ja, det är ju utomordentligt svårt att värdesätta det arbete, som utföres av en ämbetsman, när man icke själv behärskar området för hans verksamhet. Man kan tycka, att det icke ser mycket ut och att det icke är av någon vidare betydelse. Men det kan ju i alla fall taga sin tid och vara rätt så betydelsefullt.

Jag har kommit till den uppfattningen, att det icke är säkert, att det ur statsekonomisk synpunkt är en fördel att följa statsutskottet, utan jag tror fastmer, att det är bättre ekonomi att följa Kungl. Maj:t, och jag ber därför att få ansluta mig till reservationen.

Herr statsrådet **Örne:** Herr talman! Jag ber endast att få lämna en kompletterande upplysning till mitt föregående anförande.

Utom den person, som handhar förvaltningen av hyresärenden,

anlitas på den ifrågavarande avdelningen av byggnadsstyrelsen, enligt vad jag nu fått veta, en äldre militär med ett årsarvode av 3,000 kronor, vilken går omkring och tittar på de olika fastigheterna. Det förefaller mig, som om man icke kunde indraga ens denna befattning, då det i alla fall gäller att övervaka byggnader med ett värde av mellan 70 och 80 miljoner kronor.

Anslag till byggnadsstyrelsen. (Forts.)

Herr **Ekman, Carl Gustaf:** Herr Kvarnzelius förde frågan in på ett område, som jag icke hade tänkt beröra i diskussionen. Han drog nämligen in i överläggningen spörsmålet, huruvida det icke ur arbetslöshets- och andra ekonomiska synpunkter är önskvärt, att byggnadsstyrelsen får utöva sin verksamhet i den omfattning, som skett. Han ansåg, att det ur denna och andra statsfinansiella synpunkter skulle vara skäl att bevilja det högre anslaget.

Jag skall icke närmare gå in härpå. Men om man står inför åtskilliga av byggnadsanslagskraven i den nu förevarande statsverkspropositionen, får man, såvitt jag förstår, den bestämda uppfattningen, att det i vissa fall just ur statsekonomisk synpunkt skulle hava varit önskvärt, att mindre agressivitet utvecklats från byggnadsstyrelsens sida. Jag skall därvid icke stanna inför byggnaden i Jönköping, där dock, såvitt man nu kan förstå, en vida billigare lösning kunnat vinnas. Jag skall icke stanna inför fallet i Karlstad, där, sedan man beslutat att bygga en övervåning på landshövdingsbostaden, man nu kommer och förklarar, att för ett lämpligt och praktiskt utnyttjande av byggnaden ett trapphus för 45,000 kronor är erforderligt — ett förslag, som visserligen Kungl. Maj:t avvisat, men som byggnadsstyrelsen förordat. Jag skall icke stanna inför en sådan omständighet, som att statsrådet själv säger, att statsrådet tagit under övervägande, huruvida icke något av byggnadsföretagen i kvarteren Murmästaren och Kandidaten, två för närvarande pågående byggnadsföretag på vartdera omkring 4 miljoner kronor, borde nedläggas. Jag konstaterar endast detta märkliga faktum, att ett statsråd tar under övervägande, huruvida icke ett pågående bygge, till vilket beviljats pengar i en sådan omfattning, för närvarande borde nedläggas. Jag kan nämligen icke tro annat, än att det varit ett verkligt allvarligt övervägande, som därvidlag skett, när det omnämnes i propositionen.

Jag tror emellertid, att om man skall föra ut frågan på dessa längre och vidare områden rörande det ekonomiskt fördelaktiga i att byggnadsstyrelsens verksamhet erhåller största möjliga omfattning, får man nog icke som herr Kvarnzelius stanna vid frågan, hur detta verkar på arbetslösheten, utan då får denna sak, som jag nyss antydde, helt andra dimensioner. Jag har den bestämda uppfattningen, att en begränsning i vissa fall, grundad på ett mera allsidigt övervägande ur statsekonomiska synpunkter, skulle hava varit för staten synnerligen fördelaktigt. Jag vill på en punkt, med stöd av femte huvudtiteln, konstatera, hur det förhåller sig med byggnadsstyrelsens kostnadsberäkningar. Vi hava ett byggnadsförslag, som gäller påbyggnadsarbeten vid Göteborgs hospi-

Anslag till byggnadsstyrelsen. (Forts.)

tal. Där föreligga två olika omräkningar. Den förra var uppe i en totalkostnadssiffra på 631,000 kronor, medan ritningar och kontroll voro upptagna till 18,100 kronor. Nu har man räknat ned kostnaderna till 494,000 kronor och sålunda gjort en väsentlig minskning. Men de på byggnadsstyrelsens räkning fallande kostnader för ritningar och kontroll stå alltjämt kvar vid samma belopp. Där har ingen prutning skett, ingen ändring åstadkommits, ingen minskning kunnat beräknas. När man får syssla med fall efter fall, som te sig på detta sätt, kommer man till den uppfattningen, att statsekonomiska synpunkter här icke tala för det förslag, som reservanterna förorda, utan — det tror jag alltjämt — för den ståndpunkt utskottet har intagit.

Herr **Swartz:** Herr talman! Jag har icke just särdeles mycket att säga efter det utredande och upplysande anförande, som av herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet här hållits. Jag tycker, att saken efter detta anförande är fullständigt klarlagd, men då jag emellertid deltagit i den förberedande behandlingen av detta ärende inom statsutskottet och jag därtill i forna tider haft litet närmare beröring med byggnadsstyrelsens angelägenheter, har jag ansett mig skyldig att yttra mig i frågan, särskilt med hänsyn till de uttalanden, som hava gjorts av en av talesmännen för statsutskottets majoritet.

Jag får för min del säga, att jag i detta ståndpunktstagande från statsutskottets sida omöjligen kan se någon på sakskäl grundad uppfattning om det olämpliga i den kungl. propositionen, utan jag ser däri ett utslag av den, också av den ärade talaren omförmälda, gamla dragkampen inom statsutskottet, när det gäller byggnadsstyrelsen. Det finnes inom statsutskottet en del, som är besatt, om jag får säga, av en oövervinnelig misstro mot allt, som kommer från byggnadsstyrelsen, under det man på annat håll inom statsutskottet icke kan dela denna misstro utan anser byggnadsstyrelsen hava skött sig så gott som man kan begära av ett kungligt ämbetsverk. De uppgifter, som här framdragits av herr Ekman och som skulle styrka, att byggnadsstyrelsen icke sköter sina åligganden på tillfredsställande sätt, kan jag för min del icke finna på något sätt bevisande. Utskottet skriver i utlåtandet, att det »ansett sig med hänsyn tlil den allmänna depressionen, som ej blott manar till den yttersta sparsamhet å alla områden, utan jämväl på olika sätt torde inverka på omfattningen av byggnadsstyrelsens arbete, böra föreslå nedsättning av anslaget». Ja, det frågar jag vem som helst, vad är det för bevis, som ligger bakom en sådan åsikt? Nu har herr Ekman förklarat, att det är samma uttryck, som vederbörande föredragande departementschef i åtskilliga propositioner i år har använt. Han har sagt, att han »har funnit sig böra» eller »finner sig böra», föreslå det och det. Ja, jag vill ju inte precis påstå, att det heller är något så synnerligen starkt bevis för riktigheten av de framställningar som göras, men jag vill dock fästa uppmärksamheten vid att det finns mera fog för ett sådant uttalande från Kungl. Maj:ts eller vederbörande departementschefs sida än från enskilda statsutskottsledamöters sida. Och särskilt

de, som göra anmärkning på att ett sådant uttryck använts av någon departementschef, böra icke taga det som försvar för att man gör ett dylikt uttalande, som man själv finner olämpligt.

Anslag till byggnadsstyrelsen. (Forts.)

Här har sagts, att byggnadsstyrelsen har en obetvinglig expansionslust och att man därför bör stäcka den. Det har dragits fram en siffra rörande den extra personalen, vilken omfattat 12 tjänstemän under 1912 eller 1913, om jag minns rätt — — (Herr Ekman: Det var aderton.) — Nå, medan det då 1918 varit 12 stycken, skulle det 1922 ha varit 35 stycken. Jag kan för min del icke förstå, att detta på minsta sätt visar någon vidare expansionslust hos byggnadsstyrelsen, utan denna ökning beror på att styrelsen sökt fullgöra, vad Kungl. Maj:t och riksdagen hava beslutat, att den skall göra. Den senaste instruktionen, som innebar nya åligganden för byggnadsstyrelsen, är från den 31 december 1917, och man kan ju icke begära, att den omedelbart år 1918 skulle verka så, att antalet anställda måste ökas så synnerligen mycket. Men den, som tar reda på instruktionen — den ingår i Svensk författningssamling för 1917 under nr 986 och är synnerligen omfångsrik samt innehåller en massa deltajer om vad byggnadsstyrelsen har att göra — han förstår förvisso också, att det behöves en hel del arbetskrafter för att kunna utföra dessa åligganden. Att nu utan vidare säga: »Det behövs inte så många, vi skära ned, ni få taga bort, vad ni vill, det gör oss detsamma, bara vi sparar 21,000 kronor», utan att på samma gång säga, vad det är man skall slippa göra och i vilka avseenden man skall slippa ställa sig till efterrättelse den av Kungl. Maj:t på riksdagens beslut fastställda instruktionen — att på det sättet behandla ett ämbetsverk förefaller mig vara orimligt. Det skulle verkligen icke förvåna mig, om man därigenom vinner raka motsatsen till vad man önskar. Man vill naturligtvis få så mycken effekt som möjligt av de anslag, som riksdagen ger för den och den verksamheten, men icke gläder man ämbetsmännen genom att säga: »Här begära ni för mycket; vi skola minska anslaget, och ni få inte mera än så och så.» Det verkar icke till uppmuntran av ämbetsmännens arbete, utan det har tvärtom den inverkan, att det nedstämmer dem. Jag tror, att det är mycket antagligt, att ett sådant tillvägagångssätt har den effekten, att det blir svårt att rekrytera de respektiva ämbetsverken med intresserade och dugliga krafter. Även ur den synpunkten sett är det sålunda, såvitt jag förstår, ett för staten föga fördelaktigt tillvägagångssätt.

Som förut framhållits, har man tidigare företagit en mycket noggrann undersökning av vilka besparingar man skulle kunna åstadkomma särskilt på detta område. Vi hava ju en lönenämnd, där också medlemmar av riksdagen sitta. En högt ärad medlem av denna kammare, herr andre vice talmannen, har varit med i denna nämnd, och detsamma är fallet med en förutvarande statsutskottsledamot, herr Nilsson i Landeryd, vilken numera avgått från riksdagen. Denna lönenämnd hade i höstas i uppdrag att se till, vad för besparingar kunde göras på olika håll, och bl. a. undersöktes just förhållandena i byggnadsstyrelsen. I sitt yttrande av den 23 oktober 1922 säger lönenämnden bl. a.: »Med

Anslag till byggnadsstyrelsen. (Forts.)

anledning av byggnadsstyrelsens hemställan om anvisande av medel för anställande av ytterligare extra arbetskrafter hos styrelsen lärer Kungl. Maj:t vilja taga under omprövning, huruvida det under nuvarande förhållanden må vara möjligt att i större eller mindre omfattning tillmötesgå byggnadsstyrelsens framställning härutinnan. Lönenämnden vill för sin del allenast framhålla, att behovet av en dylik utökning av arbetskrafterna synes starkast motiverad i fråga om den kulturhistoriska byrån. För den händelse Kungl. Maj:t skulle finna framställningen om anställande av extra arbetskrafter hos byggnadsstyrelsen böra helt eller delvis vinna avseende, får lönenämnden meddela, att nämnden icke funnit anledning till erinran emot den löneställning, som av styrelsen för de olika befattningarna föreslagits.» Lönenämnden har således ingalunda gjort någon framställning om en ytterligare besparing och nedskärning, utan den har funnit sig böra hemställa till Kungl. Maj:t att taga under övervägande, huruvida icke en *utökning* behöves, och, om så skulle befinnas vara fallet, pekar den särskilt på kulturhistoriska byrån. Det vore högst underligt, om lönenämnden med det uppdrag den hade, i händelse den vid den undersökning, som där gjordes, kommit till den uppfattningen, att en inskränkning av arbetskrafterna här vore påkallad och möjlig, verkligen skulle hava uttryckt sig på detta sätt. Efter vanlig uppfattning förefaller det icke vara tänkbart.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att riksdagen dock en gång efter 1917, när beslutet om dåvarande överintendentsämbetets ombildning till byggnadsstyrelsen fattades, yttrat sig i saken, nämligen år 1921, då det från andra kammarens höger väcktes en omfattande motion, däruti det framhölls önskvärdheten av en noggrann undersökning, huruvida icke en ytterligare omorganisation i vissa avseenden behövdes inom byggnadsstyrelsen, för att styrelsen skulle kunna rätt tillgodose de ökade krav, som ställdes på dess verksamhet. Det föreslogs då också av dessa motionärer, att en ökning av anslaget till avlöningar i byggnadsstyrelsen skulle äga rum. Denna motion är undertecknad av en massa medlemmar av andra kammaren. Jag skulle icke hava nämnt det i detta sammanhang, för den händelse icke bland undertecknarna av denna motion återfunnits ett par medlemmar av andra kammaren, vilka nu i sin egenskap av medlemmar av statsutskottet utan vidare förenat sig med statsutskottet i dess yrkande om nedprutning av samma anslag som de 1921 begärde höjning av. Riksdagen uttalade 1921, att det fanns åtskilligt att tänka på i denna motion, men med hänsyn till att en utredning pågick inom byggnadsstyrelsen ville man icke från riksdagens sida göra någon framställning i frågan. Man hade då således icke någon invändning att göra mot tanken på en utvidgning.

Nu har emellertid uppfattningen blivit en annan inom statsutskottet. Jag måste för min del säga, att jag absolut icke förstår, på vilka sakskäl statsutskottet grundat sitt ståndpunktstagande. Jag har nyss erinrat om att lönenämnden yttrat sig i frågan så sent som den 23 oktober 1922 eller för ungefär fyra månader sedan. Därefter har ju den vittberyktade Geddeskommissionen haft särskild anledning att taga del av för-

Anslag till byggnadsstyrelsen. (Forts.)

hållandena inom byggnadsstyrelsen och har kommit till den uppfattningen, att det icke är möjligt att därvidlag göra någon nedskärning av de anslag, som hittills hava utgått. Hur kan man då sedan komma och säga: »Vi bry oss inte om vad andra människor säga, ty vi veta det där bättre än alla andra; vi ha reda på alla förhållanden och se, hur galet det är — det är bara att pruta 21,000 kronor.» Det synes mig verkligen vara på tiden att inlägga en bestämd gensaga mot detta tillvägagångssätt, icke minst med hänsyn till den behandling, som på det sättet högt förtjänta statsämbetsmän få vidkännas.

Jag kan för min del omöjligen se, att det finns något som helst skäl anfört för den nedprutning, som här är ifrågasatt, annat än att man vill komma statsämbetsmännen inom byggnadsstyrelsen till livs, och då jag anser detta vara mycket orättvist och för statens intressen verkligen farligt, är det en ytterligare anledning för mig att yrka bifall till reservationen.

Herr **Ekman, Carl Gustaf:** Jag ber att i korthet få inlägga en bestämd gensaga emot det yttrande herr Swartz nu hade. Jag har ingen anledning att vilja komma byggnadsstyrelsens ämbetsmän till livs. Jag känner icke personligen någon av dem, har personligen icke haft någon som helst konflikt med dem och saknar varje anledning att låta min ståndpunkt dikteras av personliga hänsyn i detta fall. Min uppfattning grundar sig på de iakttagelser jag gjort under behandlingen av byggnadsstyrelsens ärenden under en följd av år.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att det flera gånger har stritts i utskottet om nedsättningsyrkanden på anslag enligt byggnadsstyrelsens kalkyler från den avdelning jag tillhört. Utskottet och riksdagen hava följt avdelningen, och i samtliga de fall, där sådan nedsättning skett, har det visat sig, att uppgiften lösts med det anvisade beloppet.

Jag vill slutligen blott säga, att jag här icke har något att göra med vad civilförvaltningens lönenämnd har yttrat. Och ej heller med den motion, som framdrogs. Men denna avsåg ju, såvitt jag kan minnas, den *ordinarie* organisationen av byggnadsstyrelsen. Och ifråga om den påkallas ingen ändring. Motionen avsåg icke anställande av någon extra kraft i större eller mindre omfattning.

Herr **Lindblad:** Herr greve och talman! Som kammarens ledamöter finna, är det huvudsakligen fjärde avdelningens ledamöter, vilka från början haft denna fråga till behandling, vilka här ställt sig såsom reservanter. Vi ha visst icke varit främmande för den sparsamhetssynpunkt, som utskottet här velat hävda, men vi ha icke ansett det vara rätt och lämpligt att anlägga en sådan synpunkt just i detta fall. Vi ha kommit till den uppfattningen, att skall man verkligen spara, måste detta föregås av en grundligare prövning om, *på vilket sätt* man skall kunna spara. Jag är övertygad om, att det nog behövs att den Geddesyxa, som gått fram i den urskog, som växte upp under

Anslag till byggnadsstyrelsen. (Forts.)

kristiden, bör få fortsätta sin verksamhet. Men detta bör icke ske helt och hållet i blindo, utan man måste se till, att den icke far fram på ett sätt, som gör mera skada än gagn. I detta fall är jag rädd, att staten icke skulle vinna på den lilla besparing, som utskottet här velat föreslå. Jag tror tvärtom, att departementschefen här, liksom i övrigt i sina framställningar till riksdagen, gjort allt som över huvud taget kan göras för att åstadkomma besparingar för statsverket. Att så där på en höft, på ett förslag väckt inom statsutskottet in pleno, gå ännu längre, tror jag icke är lyckligt. Därför har jag icke kunnat vara med om att följa utskottet i dessa punkter utan har ställt mig såsom reservant och förordat Kungl. Maj:ts förslag.

Nu sade den siste ärade talaren, att statsutskottets tredje avdelning, som förut haft att behandla anslagsäskandena till byggnadsstyrelsen, därvid gång på gång gjort starka nedprutningar samt att utskottet och därefter riksdagen i dessa fall följt avdelningens förslag, och att det slutligen visat sig, att dessa nedprutade anslag räckt till. Detta synes mig icke vara så särdeles märkvärdigt, ty de anslag till byggnadsstyrelsens verksamhet, som äskades under kristiden, måste ju vara synnerligen höga på grund av de höga priserna på allt, som över huvud taget var nödvändigt för styrelsen att röra sig med. Så kom emellertid depressionen, innan arbetena blevo färdiga, och därmed minskningen i kostnaderna för material o. s. v. Följden härav har naturligtvis blivit, att de nedprutningar, som skedde, icke ha vållat någon skada utan att de minskade anslagen kunnat räcka till. Och man får väl ändå erkänna, att om det är något av de olika verken, som under kristiden haft att kämpa med svårigheter, så är det icke minst byggnadsstyrelsen, som hade att göra upp beräkningar angående kostnaderna för uppförande av byggnader o. s. v. Jag tycker, att man måste se saken även från den synpunkten.

Jag har, som sagt, icke kunnat förena mig med utskottsmajoriteten i dessa punkter, och jag vill för min del varmt förorda, att kammaren följer reservanterna. Jag tror, att det är nyttigare än att göra den lilla besparing, som statsverket här skulle kunna uppnå.

Herr **Nilsson, Gustaf:** Herr talman! Jag skulle icke ha blandat mig i denna debatt, om icke den ärade talaren på Östgötabänken i slutet av sitt anförande efter sitt förmenande gjort sig skyldig till en oerhörd överdrift. Han slutade nämligen med att uttala den åsikten, att det enda motiv, som låge till grund för utskottets förslag att pruta ned ifrågavarande anslag, vore att söka komma åt högt förtjänta ämbetsmän. Ett sådant uttalande förefaller mig innebära en oerhörd överdrift.

Då jag emellertid nu fått ordet, skall jag be att få tillkännagiva, att jag för min del kommer att i detta fall rösta för utskottsmajoritetens förslag, och detta därför, att man i fråga om byggnadsstyrelsen har alla skäl att antaga, att om icke någon beskärning av de extra anslagen äger rum, kommer icke heller samma sparsamhet att tillämpas, som om sty-

relsen har ett mindre belopp att röra sig med. Det är ju en känd sak, att har man blott tillgängliga medel, är man alltid mindre sträng, än om man har en viss summa att hålla sig inom. Då tvingas man mera till sparsamhet.

Anslag till byggnadsstyrelsen. (Forts.)

Till denna slutsats i fråga om byggnadsstyrelsen har jag kommit på grund av den granskning av dess förvaltning, som nu ett par år ägt rum inom statsrevisionen. Jag vill endast hänvisa kammarens ledamöter att läsa om den granskning, som återfinnes i statsrevisorernas senaste berättelse. Ni skola då komma till det resultat, att byggnadsstyrelsen icke — åtminstone kan man icke få fram det av räkenskaperna — försökt att med någon särskild styrka lägga i dagen sparsamhet. Det är tillräckligt att hänvisa till en enda liten post, som visserligen är obetydlig men som visar, att man icke är så noga med vad det kostar. På ett ställe angives, hurusom byggnadsstyrelsen betalt maskinskrivning med icke mindre än 2 kronor 50 öre per sida.

Här är icke meningen att framkalla någon ytterligare arbetslöshet, som herr Kvarnzelius ansåg skulle bliva en följd av att anslaget minskades. Den arbetslöshet, som framkallas därigenom, blir nog icke farlig att bära. Men när det nu gäller att beskära anslagen till olika verk och företag, förefaller det mig, som om även här vore skäl till en minskning av anslaget för att därigenom framtvinga en större grad av sparsamhet på detta område än hittills förekommit. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Herr **förste vice talmannen:** Herr greve och talman! Det lär nog icke lyckas att visa riktigheten av utskottets ståndpunkt på det sätt, som den föregående talaren sökt göra. Var och en, som åhört herr statsrådets anförande och vill taga skäl, förstår ju, att det här gäller, huruvida man skall uppehålla en viss institutions verksamhet på ett tillfredsställande sätt eller icke. Får den icke det av Kungl. Maj:t begärda beloppet, som redan det innebär en nedprutning, kan den icke fullgöra sin uppgift. Jag förstår icke, hur man trots detta kan säga, att vi i alla fall böra beskära anslaget, för att ifrågavarande tjänstemän skola bliva sparsamma. Man får nog gå helt andra vägar för att nå detta mål.

Denna fråga har legat på så sätt, att byggnadsstyrelsen begärt ökat anslag. Därefter har den s. k. Geddeskommissionen föreslagit en minskning av det sålunda begärda anslaget. Kommissionen har granskat varenda post och kommit till det resultat, att under den och den summan kan man icke gå. Det är detta belopp, som Kungl. Maj:t nu äskat. Inom fjärde avdelningen hade vi också tillfälle att höra vederbörande i denna fråga, när vi förberedelsevis behandlade ärendet, och vi kunde icke heller finna, att det var möjligt att göra någon ändring i det föreslagna beloppet, ifall man vill, att verksamheten fortfarande skall bedrivas på ett tillfredsställande sätt.

Nu går herr Ekmans Geddesyxa fram litet på måfå; han hugger till vänster och han hugger till höger. Det kan icke nekas, att det nå-

Anslag till byggnadsstyrelsen. (Forts.)

gon gång lyckas bra, men det sker ofta i blindo. Vi hade ett exempel därpå för icke så länge sedan; det gällde centralpolisen, där utskottet på hans auktoritet satt ned ett anslag med 20,000 kronor, men där vi fingo hugga om igen och lägga till 10,000 kronor. Ett sådant sätt att gå tillväga kan jag för min del icke vara med om. Man skall åtminstone ha objektiva grunder för att göra några förändringar.

Denna diskussion har nu dragit ut på tiden, och allt har sagts, som kan sägas för reservanternas ståndpunkt. Jag vill bara i förbigående taga upp en sak, som herr Ekman nämnde, för att slippa sedan ytterligare diskutera den punkten. Det är frågan om att departementschefen i statsverkspropositionen omnämnt, att han tagit under övervägande att nedlägga byggnadsföretagen i kvarteret Murmästaren vid Hantverkargatan och i kvarteret Kandidaten långt uppe på Östermalm, där byggnader skola uppföras för vissa statsinstitutioners räkning. Man kan ju taga denna sak under övervägande, och det har också jag för min personliga del gjort. Jag har tagit under övervägande, huruvida det verkligen vore lämpligt att nedlägga dessa byggnadsföretag. Det förhåller sig på så sätt, att dyrbara grundläggningsarbeten för bägge byggena avslutas nu i februari månad. Byggnaderna skola i alla fall en gång komma till stånd. Hur är nu situationen? Jo, staten hyr för närvarande lokaler för sina institutioner för över 660,000 kronor om året. Material- och arbetspriser hava gått ned och äro nu billigare än de varit under kristiden. Om man nu avbryter arbetena och längre fram tager upp dem på nytt, bliva administrationskostnaderna naturligtvis betydligt dyrare. På alla dessa skäl finner jag det alldeles riktigt, att Kungl. Maj:t efter ett visst övervägande i alla fall beslutar sig för att fortsätta dessa byggnadsföretag.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid här förevarande punkter.

Herr **Swartz:** Endast några få ord med anledning av vad talaren på Kristianstadslänsbänken anförde. Han framdrog en passus ur statsrevisorernas berättelse, däri gjorts anmärkning på någon kostnad för maskinskrivning inom byggnadsstyrelsen. Det lät ju ganska illa. Men jag trodde icke, att vi för tillfället hade med statsrevisorernas berättelse att göra. Den kommer nog med tiden upp till behandling, och då kommer väl denna sak igen. Men när man, såsom denna talare gjorde, citerar en dylik anmärkning, borde man väl också anföra den förklaring, som byggnadsstyrelsen lämnat på anmärkningen. Jag tror, att saken då möjligen kunde komma att te sig något annorlunda.

Jag har endast velat i förbigående anmärka detta på grund av det uttalande, som här gjordes. Till själva saken torde vi få tillfälle att återkomma.

Herr **Nilsson, Gustaf:** Jag förstår mycket väl, att den siste talaren tycker, att det icke var lämpligt att här blanda in statsrevisorernas berättelse, då den icke passar in i den miljö, i vilken han här rört

sig. Men om det gäller att ådagalägga behovet av att framtvinga större sparsamhet genom nedsättningar i ett anslag, är det naturligt, att man använder exempel, som visa, att sådan sparsamhet icke alltid nu iakttages. Jag anser för min del, att det är fullt riktigt, även om icke statsrevisorernas berättelse nu behandlas, att man då anför sådana exempel, som ådagalägga, att en inskränkning av anslagen är nödvändig.

Anslag till byggnadsstyrelsen. (Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i de under behandling varande punkterna hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan i punkten 34, dock med den motivering, som angivits i den vid punkten anförda reservationen, samt avslå utskottets hemställan i punkten 35 och antaga det förslag, som innefattades i den vid denna punkt avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ekman, Carl Gustaf,* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som beträffande punkterna 34 och 35 i statsutskottets utlåtande nr 6 bifaller utskottets hemställan i punkten 34, dock med den motivering, som angivits i den vid punkten anförda reservationen, samt avslår utskottets hemställan i punkten 35 och antager det förslag, som innefattas i den vid denna punkt avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles vad utskottet i nämnda punkter hemställt.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;
Nej — 42.

Punkterna 36—44.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 45.

Anslag till inredande av nya lokaler för kontrollstyrelsen.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i den nu föredragna punkten hemställt, att riksdagen måtte för ändringsarbeten i fastigheten nr 9 vid Svartmangatan i Stockholm för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 120,000 kronor.

Anslag till inredande av nya lokaler för kontrollstyrelsen. (Forts.)

Herr **Enhörning:** Herr greve och talman, mina herrar! Som kammaren torde erinra sig, har herr Lithander i andra kammaren väckt en motion om indragning av kontrollstyrelsen. Då denna motion ännu icke behandlats av vederbörande utskott, anhåller jag, herr greve och talman, att få yrka återremiss av ärendet i denna punkt.

Herr **förste vice talmannen:** Det förhåller sig ju så, att kontrollstyrelsen ordnat sig för att flytta in i ifrågavarande lokaler vid en viss tidpunkt, och om man icke går med på Kungl. Maj:ts framställning i denna punkt, blir styrelsen utan lokaler. Ihjälslagen är den väl ännu icke, och jag tvivlar på att den blir det. Under sådana förhållanden ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Enhörning:** Icke blir väl kontrollstyrelsen utan lokaler, därför att vi dröja med behandlingen av denna punkt, till dess herr Lithanders motion behandlats. Det förefaller mig vara mera korrekt, att vi vila på hanen, till dess motionen är behandlad. Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare därpå att punkten skulle visas åter till utskottet; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 46—48.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 49.

Lades till handlingarna.

Punkterna 50—55.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Om anläggande av en flygstation i Malmö.

Punkten 56.

I en inom första kammaren av herr *T. Julin* väckt motion, nr 85, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade hemställts, att riksdagen måtte för anläggande av en flygstation i Malmö ställa nödiga medel, förslagsvis ett belopp av 175,000 kronor, till Kungl. Maj:ts förfogande.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt, att herr Julins i ämnet väckta motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Om anläggande av en flygstation i Malmö. (Forts.)

Herr **Julin**: Herr talman, mina herrar! Vid punkt 56 har utskottet avstyrkt en av mig väckt motion, avseende statsbidrag för byggande av en flyghamn i Malmö. Jag måste nog bekänna, att när jag väckte denna motion, jag icke gjorde mig stora förhoppningar om, att den skulle vinna riksdagens bifall, men jag ansåg det vara nödvändigt att lämna riksdagen tillfälle att pröva dessa lufttrafikfrågor även i år, då ju så betydliga framsteg på detta område äro att anteckna från de länder, där man på detta fält verkligen utför något arbete. Jag syftar på de framsteg, som gjorts på den civila luftfartens område, erkannerligen beträffande den regelbundna lufttraflk, som man överallt ute i världen söker åstadkomma. Det förhåller sig ju på det sättet, att det runt om oss spinnes ett nät av reguljära lufttrafikvägar, och om vi icke vidtaga några åtgärder utan bara stå med armarna i kors, komma vi att alldeles bliva ställda utanför det europeiska lufttrafiknätet.

Den främsta av Europas reguljära luftruter, London—Paris, är ju i gång sedan flera år tillbaka och trafiken sker med stor regelbundenhet, icke bara med en och annan tur i veckan utan med flera turer om dagen. Fransmännen hava upprättat flera linjer. Jag erinrar om den år 1921 upprättade förbindelsen med den under Frankrikes välde sist lagda kolonien, Marocko. Genom linjen Toulouse-Casablanca vet man att hålla sig i snabbare förbindelse med denna utan järnvägar varande koloni än med kolonierna med järnvägar på andra sidan Medelhavet. Närmare vårt land ligga de förbindelser, som tyskarna tidvis upprätthållit men på grund av vissa omständigheter numera icke kunna upprätthålla, såsom den med Ryssland från Berlin via Königsberg till Moskva. Helt visst komma, så snart de politiska förhållandena det medgiva, de redan planerade linjerna Berlin—Paris och Hamburg—Paris att trafikeras. På mycket närmare håll hava vi också anordningar för lufttrafik. Kristiania är i färd med att bygga sin flyghamn. Köpenhamn bygger sin andra flyghamn. Mellan Helsingfors och Reval är upprättad en regelbunden flygpostroute. Vart man ser i Europa, arbetar man på att få till stånd reguljära lufttrafikleder, och vi komma, om vi ingenting göra, att bliva ställda utanför, trots att vårt geografiska läge är sådant, att vi borde vara transitoland för lufttrafiken västerifrån och österifrån.

Nu kommer ju genom Kungl. Maj:ts ingripande, tack vare medel, som stått till Kungl. Maj:ts förfogande för lindrande av arbetslösheten, Göteborg att till sommaren få en flygstation. Det var just de flygningar, som äro planerade i samband med inrättandet av denna flygstation, som gjorde, att jag lade fram min motion, ty jag ansåg det vara hög tid, att de svenska statsmakterna togo upp denna fråga till behandling. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att de stora flygevenemang, som man planerar i samband med jubileumsutställningen i Göteborg, bland annat avse en flygtävlan från Göteborg, som kommer att delvis förläggas på en sträcka utanför vårt lands gränser, därest vi icke hava någon plats att taga emot de flygplan, som komma att starta från Göteborg eller eventuellt hava sitt mål i Göteborg. Det är därför av vikt, att vi få åtminstone någon mera flygstationsanläggning än den i Göte-

Om anläggande av en flygstation i Malmö. (Forts.)

borg, och vilken plats ligger närmare till hands än Malmö? Det gäller för oss att anknyta till det nät, som håller på att bildas i Europa, och i vår sydliga landsända måste vi alltså i första hand tänka på att anlägga en flygstation. Att Malmö kommer att bliva den naturliga platsen för en sådan, är givet med hänsyn till det nät av järnvägar, som där sammanlöpa, och de goda förbindelser vi hava dit.

Jag gör mig emellertid icke någon som helst illusion om att kunna förmå kammaren att ej följa statsutskottet. Jag skall inte ens yrka bifall till min motion. Jag skall endast lämna ett litet meddelande rörande något, som jag tror är av största vikt för denna sak och som mycket glatt mig som motionär, nämligen att Malmö stad har insett, hur viktigt det är, att man på detta sätt kan lägga de planerade flygtävlingarna i samband med Göteborgsutställningen inom svenskt område, och man kommer för sin egen del att söka få till stånd en, låt vara oansenlig, flyghamn. Jag vet, att man bland Malmö kommunalmän för närvarande dryftar frågan om att gå in till Kungl. Maj:t och begära att i likhet med Göteborg få något understöd till detta. Jag vädjar alltså till regeringen att på denna punkt ställa sig så tillmötesgående som möjligt. Sker så, komma vi att få den flyghamn i Malmö, varom jag motionerat. Den blir visserligen obetydlig, men jag har dock vunnit vad jag syftade till med min motion, nämligen att ett första steg tages för att bereda möjlighet för reguljär flygtrafik i vårt land.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 57—64.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 65.

Lades till handlingarna.

Punkten 66.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion angående pension åt f. d. registratorn i första kammarens kansli W. Geete;

nr 8, i anledning av väckt motion om pension och gratifikation åt f. postvaktmästaren hos riksdagens andra kammare E. M. Wistrand; och

nr 9, angående anslag till riksdagsbiblioteket för bindning av kommittébetänkanden.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 10, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om ändrade bestämmelser rörande aktiebolaget kreditkassan av år 1922.

Ang. ändrade bestämmelser rörande aktiebolaget kreditkassan.

I en till bankoutskottet avlåten, den 8 februari 1923 dagtecknad skrivelse hade fullmäktige i riksbanken hemställt, att utskottet ville hos riksdagen utverka bifall till sådana ändringar av bestämmelserna rörande aktiebolaget kreditkassan av år 1922,

att totalbeloppet av kassans förpliktelser finge uppgå till högst dubbla summan av kassans fonder, samt

att kassan finge, när sådant visade sig vara oundgängligen nödvändigt, medverka vid rekonstruktion av kreditanstalt även genom lån till avlyftande av kreditanstalts engegemang.

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att fullmäktiges i riksbanken föreliggande förslag måtte av riksdagen bifallas.

Herr **Winberg:** I den föreliggande frågan skall jag be att få konstatera, att jag tidigare än jag trodde fått rätt så till vida, som jag redan, när man förra året behandlade frågan om tillhandahållande av 50 miljoner kronor åt den s. k. Kreditkassan, uttalade, dels att det var rent principiella skäl, som avgjorde min ståndpunkt till den då föreliggande saken, och dels även, att om man gick in för en dylik plan att på detta sätt låta staten ställa sig som garant, man aldrig visste, var det skulle komma att sluta. Jag uttalade redan då, att det endast skulle komma att bli en tidsfråga, när man skulle komma med ytterligare krav på att staten skulle inskrida och ställa sig som garant vid uppkommande förluster på bankväsendets område. Det nu föreliggande förslaget visar, hur riktig min redan då uttalade uppfattning i frågan var.

Beträffande saken i övrigt skall jag först och främst be att få påpeka ett förhållande, som framgår av bankofullmäktiges utlåtande. Av detta framgår alltför tydligt, att riksbanksfullmäktige sakligt sett allaredan engagerat sig utöver vad riksdagen haft tillfälle att besluta i fråga om statlig garanti i detta avseende. Det är alldeles tydligt, att man allaredan för en rekonstruktion av Värmlandsbanken iklätt sig en hel del förbindelser, som göra, att riksdagen nu står inför en *fait accompli,* ett fullbordat faktum, och att man här endast har att taga konsekvenserna av åtgärder, som från riksbanksledningens sida redan ha vidtagits.

Det är visserligen sant, att det är riksbanksfullmäktige, som framkommit med det här föreliggande förslaget, men jag föreställer mig, att regeringen väl också har tagit ståndpunkt därtill. Inom parentes sagt är det också en något egendomlig form för framställningen, att icke regeringen eller någon departementschef har haft något att göra med saken. Jag utgår emellertid från att regeringen såsom sådan står bakom det förslag, som har framkommit ifrån riksbanksfullmäktiges sida. Och jag har då, som sagt, för det första velat reagera emot ett

Ang. ändrade bestämmelser rörande aktiebolaget kreditkassan. (Forts.)

sådant tillvägagångssätt, att man ifrån riksbanksledningens eller regeringens sida på grund av vissa inträffade förhållanden på privatbankernas område har vidtagit åtgärder, som i viss mån redan binda riksdagen på förhand, då den skall gå att taga ståndpunkt till en fråga sådan som denna, och jag måste mot ett sådant tillvägagångssätt nedlägga en bestämd protest. Det är icke utan att man får en ändå starkare förnimmelse av att det förhåller sig, som jag nu sagt, av den omständigheten, att vi i en fråga som denna finna ett fullkomligt enigt bankoutskott. För övrigt är det just det märkvärdiga med våra utskott, att när det är fråga om småsaker, vilka man kan tvista om, frågor utan nämnvärd betydelse, så slåss man, som om det gällde livet i dessa detaljfrågor och delar sig på olika linjer. Men när man kommer till en fråga sådan som denna, som ur rent principiell och även ur statsfinansiell synpunkt är av så pass stor betydelse, så är man tämligen lätt på det klara med att därvidlag gives det ingen annan möjlighet, utan här skall man åstadkomma en fullkomlig nationell samling. Detta är ju belysande för hur de stora sakerna behandlas här inom parlamentet.

Beträffande i övrigt själva sakfrågan såsom sådan, måste jag säga mig, att nog är det väl idealiska förhållanden, som råda här i vårt land åtminstone för det privata kapitalet och för jobbarföretagen såväl inom bankväsendets område som övriga områden; ty när man har så kallade guldtider, inhöstar man stora vinster, och då är det icke fråga om att staten i någon nämnvärd grad skall få någon del av vad högkonjunkturerna givit. Men så fort konsekvenserna av den politik, som man fört under dessa guldtider — i många fall endast de naturliga konsekvenserna — så fort de konsekvenser, säger jag, inträda, då är det så bekvämt att säga, att regering, riksdag och riksbank då skola träda emellan, på det att man icke må behöva uppleva någon krasch.

Jag har den bestämda uppfattningen, vilken jag tillkännagav redan förra året, då vi behandlade denna fråga, att det icke endast är principiellt oriktigt att slå in på den väg, man nu beträder, utan att det också är ganska farligt.

Jag vet, att man ifrån herr finansministerns sida och från många andra håll också kommer att anföra såsom skäl för detta förslag, att man i det nuvarande läget icke haft något annat att göra, ty man har icke kunnat påtaga sig ansvaret för att det hela skulle utan vidare få utveckla sig så, att vi kanske komme fram till en fullständig ekonomisk krasch för vissa större bankföretag här i landet. Beträffande dessa argument vill jag hava sagt, att de kunna användas till snart sagt vad som helst, och jag måste därtill säga: är det ändå icke ägnat att skapa ännu större lättsinne ifråga om förvaltningen av våra enskilda penninginstitut och vad därmed sammanhänger, om riksdagen på detta sätt gång efter annan uppträder och visar sig så villig att vara med om att neutralisera de mer eller mindre ofrånkomliga följderna av den politik, som man inom dessa företag tidigare bedrivit? Blir det icke

Ang. ändrade bestämmelser rörande aktiebolaget kreditkassan. (Forts.)

så, att man då mycket lätt kan slå sig till ro och mena, att man kan handla ungefär hur som helst, ty i olyckligaste fall — för den händelse det inträffar någon krasch — hava vi en sådan hygglig riksbanksstyrelse, en sådan hygglig socialdemokratisk regering och en sådan hygglig lagstiftande församling, att de icke skola tveka att åtaga sig den anpart, som kräves av dem, för att det hela skall ordnas. Jag måste absolut reagera emot detta sätt att så här ställa sig såsom garant för den bankpolitik, som bedrivits under de senare åren, så som denna bankpolitik ingripit i, skövlat och förstört en hel del av våra mer eller mindre bärkraftiga industriella företag under den gångna tiden. Ett bifall till föreliggande förslag är sannerligen icke ägnat att bliva det värdiga svar, som man egentligen skulle ge dessa jobbartendenser icke bara inom bankvärlden utan även på andra områden, dessa tendenser, som vi så ofta bevittnat här i vårt land under den gångna tiden. Jag måste säga, att det under dessa statsfinansiellt svåra förhållanden, då man med ljus och lykta söker efter hur man skall få debet och kredit att gå ihop, måste förefalla mig vara en något egendomlig politik, åtminstone från en arbetareregerings sida, att på detta sätt vara med att begära 50 miljoner kronor den ena gången och 50 miljoner kroner den andra gången för att, som man så bevekande säger, förhindra, att det kommer att inträffa en ekonomisk krasch. Det är sant, som jag framhöll förut, att de där skälen äro så tilltalande och så bevekande; man står inför något okänt, för vilket man fruktar, och man vet icke, hur det skulle komma att taga sig ut, om det icke kunde ordnas på något sätt. Men, för det första, det är kanske icke så alldeles säkert, att den där kraschen skulle komma, om det nu icke göres någonting för att hjälpa. Kanske ett avslag här skulle föranleda, att man gjorde mera energiska ansträngningar för att själv bota vad man själv åstadkommit ifråga om skada på det ekonomiska området. För det andra är det också fråga om huruvida icke regering, riksdag och riksbank, därest det i något fall skulle visa sig, att en krasch vore ofrånkomlig, hade andra vägar för att se till att icke de oskyldiga bleve lidande i så stor utsträckning, att därav kunde åstadkommas skada för det ekonomiska och statsfinansiella livet här i landet. Även om det kan anföras aldrig så övertygande skäl från deras sida, som anse, att det är det enda rätta tillvägagångssättet att här träda emellan och hjälpa, så måste jag för min del säga, att det ur en annan synpunkt är ägnat att egentligen uppmuntra till fortsatt spekulationsraseri på det enskilda området, när man där märker, att man kan vila sig mot den mjuka kudde man har i medvetandet, att om det inträffar något obehagligt, så träder alltid staten emellan.

Det är för övrigt något egendomligt, att den enda uppgift, som man ifrån visst håll tillmäter staten, är den, att då de enskilda intressena ha hållit på och utvecklat sig och spekulerat och tjänat så mycket som det varit möjligt att tjäna men sedan komma på något slags obestånd, då träda emellan och rädda dessa. Det vore sannerligen av betydligt större nytta, om man kunde vara överens om att staten hade några

Ang. ändrade bestämmelser rörande aktiebolaget kreditkassan. (Forts.)

andra, mera direkta uppgifter än dylika, som man här, den ena gången efter den andra, i nåder vill tillåta staten såsom sådan att hava.

Jag kan sålunda, herr talman, lika litet i år som i fjol biträda den politik, som man här har slagit in på, och därför ber jag kort och gott att få hemställa om avslag å föreliggande förslag.

Herr statsrådet **Thorsson:** Herr talman! Herr Winberg riktade två direkta anmärkningar emot behandlingen av det föreliggande ärendet. Den första anmärkningen var den, att riksbanksledningen hade gått utom lagens råmärken vid behandlingen av detta ärende, och den andra var den, att regeringen stått bakom riksbanksledningen vid samma ärendes behandling. I anledning därav ber jag att få lämna ett par förklarande upplysningar.

Det tillkommer icke mig att ingå på en granskning av frågan, huruvida riksbanksledningen har handlat grundlagsenligt eller ej. Det är bankoutskottet, som lagenligt har att sköta den uppgiften, och jag förmodar, att, för den händelse riksbanksledningen gått utom lagens råmärken, bankoutskottet icke skall uraktlåta att ägna detta problem vederbörlig uppmärksamhet. Jag erinrar mig mycket väl, att den siste ärade talaren var motståndare till hela frågan då vi under fjolåret behandlade densamma. När denna fråga först förelåg inför riksdagen, gick man ut ifrån att kreditkassan skulle vid bankrekonstruktioner belåna de aktiebrev, som vid rekonstruktionen nytecknades, för att på så sätt dels ge nödig stadga och förtroende åt det rekonstruerade företaget, dels stödja de gamla aktieägarnas önskan att få vara med i bankens verksamhet i fortsättningen, enär ju den tillfälliga mer eller mindre djupgående nedskrivningen utav den gamla bankens värden måste i första hand, sedan fonderna anlitats, alldeles direkt påverka aktieägarna.

Vid den första bankrekonstruktionen uppstod ingen tvekan om tillämpningen av kreditkassans instruktion, men redan vid den andra bankrekonstruktionen kom det in ett nytt moment. Då var det icke en aktiebolagsbank, utan det var en solidarisk bank, som råkat i svårigheter. Vid denna rekonstruktion uppstod frågan huruvida lottägarna i den solidariska banken kunde jämställas med aktieägarna i en rekonstruerad aktiebolagsbank. Emellertid ansåg sig icke kassans ledning kunna utan vidare belåna de garantibevis, som ingåvos till kassan i och för belåning, styrelsen vände sig till Kungl. Maj:t med anhållan att Kungl. Maj:t ville medverka till en förändring av dess instruktion, en förändring som möjliggjorde belåning av dessa papper. Då jag hade att taga ställning till spörsmålet, hade jag att fråga mig: vad har varit riksdagens mening? Har det icke varit riksdagens mening att medverka till en verklig rekonstruktion? Därefter hade jag att fråga mig: äro dessa lånebevis, som en solidarisk banks intressenter kunna hava att belåna i kassan, mindervärdiga, om man jämför dem med aktiebrev i aktiebolagsbanker? Jag måste då säga mig själv, att, utom det matematiska värde, som detta

Ang. ändrade bestämmelser rörande aktiebolaget kreditkassan. (Forts.)

papper ägde, därutöver i detsamma låg det värde för bankens bestånd, som kunde finnas i det solidariska ansvaret för de gamla lottägarna vid en eventuell slutlikvidering av banken. Jag kom då till den bestämda uppfattningen, att dessa lånebevis måste vara minst lika säkra som aktiebevisen och att jag icke gjorde annat än uppfyllde riksdagens önskan och gav uttryck åt dess uppfattning, när jag tillstyrkte denna utvidgning av lånerätten.

Den andra bankrekonstruktionen kunde icke göras med så små uppoffringar som den första. I det första fallet, jag talat om, gällde det Smålandsbanken, där det icke var tal om annat än att belåna dessa lånebevis. Men när Värmlandsbanken kom i den situationen, att den skulle rekonstrueras, så befanns det, att den operation, som bestod i att belåna lånebevis, icke var tillräcklig för att bringa banken på solid grund. Den hade nämligen så avsevärda engagemang, att — för att banken över huvud taget i fortsättningen skulle bliva solid — en avsevärd del av själva krediten måste lyftas bort från banken. När detta skulle ske, ingick lånekassans styrelse till Kungl. Maj:t med framställning om att kassan skulle få Kungl. Maj:ts sanktion på att ytterligare utvidga sin verksamhet, men det kunde Kungl. Maj:t icke medgiva, därför att vi då fördes in på ett nytt område, som icke hade varit föremål för riksdagens prövning. Det gällde nämligen att kassan skulle direkt övertaga krediten åt näringslivet, och det var det, som var det nya i företaget, och det ansåg sig Kungl. Maj:t icke kunna medverka till. Så låg saken då.

Vid en närmare undersökning av sakläget befanns det emellertid att, om Värmlandsbanken skulle hava tillåtits att likvidera, sådana oerhörda värden skulle hava gått förlorade, dels på grund av att denna bank hade på ett så omfattande sätt engagerat sig i flera stora industriella företag och dels på grund av andelsägarnas solidariska ansvarighet. Det är ju nämligen på det viset, att om den banken hade gått om styr, hade det icke varit nog med att andelsägarna hade förlorat värdet av sina andelar, utan de hade därutöver fått gå ifrån all sin egendom för att tillfredsställa dem, som hade fordringar på banken. Omständigheterna tvang riksbanksledningen att övertaga ansvaret för ett visst belopp, och det är detta problemet, som nu föreligger till riksdagens prövning. Om det belopp, bankofullmäktige då övertogo, skall överflyttas till den kreditkassa, som under fjolåret upprättades, så föranleder det naturligtvis, att själva principerna för kassans förvaltning komma att ändras och utvidgas.

Jag har ansett det vara nödigt att lämna dessa upplysningar, på det att kammarens ledamöter skola veta, hur det egentligen har tillgått, och förstå, att icke riksbanksledningen så att säga i oträngt mål har gått och bundit statsmakterna utan att riksbanksledningen liksom varje annan ansvarig ledning hade att vid det tillfället taga position till frågan, huruvida det skulle vara förmånligare för det svenska samhällslivet, om en hel landsdels ekonomiska liv skulle hava skövlats eller om

Ang. ändrade bestämmelser rörande aktiebolaget kreditkassan. (Forts.)

icke detta för statsmakterna i verkligheten hade medfört större ekonomiska uppoffringar än som kunna ligga däri, att man lämnar en garanti av antydd omfattning.

Jag kan icke dela den siste ärade talarens resonemang, att det skulle vara möjligt för statens organ eller för andra organ att så att säga komma endast de oskyldiga till hjälp, ty vem är det som skall pröva frågan om skuld eller oskuld i ett sådant invecklat problem som detta? Det här är just ett sådant fall, där de oskyldiga och de skyldiga helt enkelt icke kunna sorteras, såvida icke herr Winberg kan konstruera ett särskilt såll därför. Men jag tvivlar på att herr Winberg kan konstruera ett sådant instrument, som kan sikta så korrekt. Nu är det på det viset, att det gått över världen en förstörelse, som nationerna drabbats av mer eller mindre, och nu hava vi bara att överväga, på vad sätt vi skola kunna med lindrigaste uppoffring komma över denna förstörelse eller åtminstone komma ifrån de värsta verkningarna av densamma. Då tror jag, att den ekonomiska politik, som vi hava fört, har varit gagnelig, om man nämligen vill försöka arbeta sig ur denna svåra tid.

Den katastrofteori, som herr Winberg gjort sig till målsman för, kan helt enkelt icke tillämpas, utan att man skulle göra det sjufallt värre än det nu är. Jag kan icke föreställa mig, att det skulle vara till nackdel för arbetarna, om statsmakterna genom sitt ekonomiska stöd möjliggjorde för näringsföretagarna att kunna hålla sina företag i gång. Det är ju uppenbart, att om, såsom herr Winberg ifrågasätter, staten icke skulle göra något annat än hjälpa dem, som voro oskyldiga, skulle det helt enkelt bli en förfärande katastrof, ty under det vi hölle på att undersöka, vilka som voro skyldiga eller oskyldiga, skulle ju människor dö som flugor, därför att varken herr Winberg eller jag ens kunde bli eniga om vilka som skulle anses skyldiga eller oskyldiga, och långt mindre skulle då yttersta högerkanten av det borgerliga lägret och herr Winberg kunna enas om saken. Divergensen i uppfattningen är ju därvidlag så orimligt stor, att medan man höll på att diskutera om vilka som voro skyldiga eller oskyldiga, ginge samhället under. Det har jag ingen lust att medverka till, och såsom socialdemokrat vill jag det icke på något villkor. Min socialdemokratiska åskådning bottnar egentligen däri, att jag icke vill förstöra någonting, som är frambragt, såvida det finnes någon möjlighet att undvika detsamma. Jag vill tillvarataga allt, som finnes frambragt, och söka få fram nya värden. Vill jag däremot våga ett sådant hasardspel, att jag just nu, när hela samhällslivet befinner sig i den allra sämsta situation, sätter knytnäven i ansiktet på det för att slå sönder och samman allt — vill jag föra den politiken, då skall jag naturligtvis följa herr Winberg. Men det vill jag ej vara med om. Jag anser, att de arbetande klasserna ha så stort arv att tillvarataga, till och med i detta »usla» samhälle, att jag ej utan vidare vill vara med om att beträda vägar, som skulle föra till mycket, mycket sämre och uslare förhållanden än vi ha nu. Det har varit ledstjärnan för mig, när jag handlat i ekonomiska ting, och jag kan ej på något vis klandra bankofullmäktige för den behjärtade handling, de begingo, när de före-

Ang. ändrade bestämmelser rörande aktiebolaget kreditkassan. (Forts.)

kommo, att en hel landsdels inbyggare skulle plötsligt vakna upp en morgon i medvetandet om att de skulle få gå ifrån gård och grund, och att var och en som hade haft en besparing, skulle se den tillspillogiven. Jag vill också understryka, att de bokförda värdena idag ej alltid äro de verkliga värdena, och jag vill, så vida det finnes någon möjlighet därtill, att den, som kanske under ett livs träget arbete har skaffat sig en liten besparing, icke skall behöva se denna lilla besparing i onödan förfaras, särskilt i en tid som denna, då icke värdena rätt kunna definieras. Det är en av huvudanledningarna till att jag under hela den tid, jag har beklätt den post, jag innehar, försökt på alla upptänkliga områden hjälpa till och jämka för att söka få de olika intressena att länka sig samman mot ett givet mål, det nämligen, att vår nation med minsta möjliga störningar i sinom tid skall kunna vara kapabel att möta upp vid sidan av andra nationer både i den ekonomiska kampen och på övriga livets olika områden.

Herr talman! Jag kan såsom jag förut betonat ej rikta någon anmärkning mot bankofullmäktige, för att de i ett givet ögonblick vidtogo den åtgärd, som nu varit föremål för den föregående talarens mycket skarpa anmärkningar. Jag tror, att de handlade klokt och behjärtat. Riksdagen har nu att överväga, huruvida riksdagen skall överflytta dessa angelägenheter, som nu vila på riksbanken, till kreditkassan eller om de skola ligga hos riksbanken.

Herr **Möller:** Herr vice talman! Riksdagen känner ju mycket väl till de omständigheter, som framkallat det förslag, som nu föreligger till avgörande. Bankkrascherna i vårt land ha ju åsamkat direkta förluster på något över 300 miljoner kronor, och jag måste i åtminstone allt väsentligt instämma med statsrådet och chefen för finansdepartementet, då han klargör, att man inte rimligen bör låta verkningarna av sådana katastrofer bli mer omfattande och mer svårartade än som är obetingat nödvändigt. Jag får kanske också säga till herr Winberg, att avsikten med ett förslag som detta naturligtvis icke är att uppmuntra jobbarintressena, utan avsikten är i främsta rummet att rädda offer för jobberierna, de offer som följt i de stora bankkraschernas spår.

Jag har emellertid inte begärt ordet för att ingå på någon närmare motivering för socialdemokraternas hållning på denna punkt. Jag bara vill konstatera, att socialdemokraterna utan att resa några egentliga invändningar här äro med om en åtgärd, som innebär, att staten till ett sammanlagt belopp av 110 miljoner kronor vill stödja offren för en åtminstone i vissa fall klandervärd enskild företagsamhet. Det gäller offer för denna företagsamhet, vilka i allmänhet ej kunna räknas till vårt partis anhängare, men jag tror det vara av värde att, som sagt, fastslå, att man från socialdemokratiskt håll vill medverka till detta utan att ställa till med allt det bråk och krångel, som vi, om vi hade velat, utan tvivel skulle kunnat ställa till med på en punkt som denna. Jag har nämligen den uppfattningen, att socialdemokraternas hållning i detta ärende för

Ang. ändrade bestämmelser rörande aktiebolaget kreditkassan. (Forts.)

de borgerliga partierna verkligen vore *ett efterföljansvärt exempel*, då det gäller hållningen till en annan stor statens stödåtgärd, nämligen ifråga om arbetslöshetsunderstöden. Herr finansministern fällde, då han vände sig mot herr Winberg, ett ord, som jag skall be att få upprepa och understryka. Han sade: »Vi kunna icke och hinna ej heller med att utreda, innan vi hjälpande träda till, vilka som äro skyldiga och vilka som äro oskyldiga; utan även om det skulle vara så, att några skyldiga bli hjälpta av denna stödkredit från statens sida, så får man taga den risken.» När jag tänker på arbetslöshetsfrågans behandling i vår riksdag både under föregående år och sådan den synes arta sig under detta år, kan jag icke neka till att vid en jämförelse mellan den av herr finansministern uttalade grundsatsen och de grundsatser, som man från andra sidan vill tillämpa i fråga om arbetslöshetsunderstöden, (denna senare fråga synes mig i så måtto mera ömmande än den nu föreliggande, att de arbetslösa, som behöva hjälpas, äro fullkomligt oansvariga för det förskräckliga läge, i vilket de råkat) finansministerns grundsats är både mera generös och riktigare. Man kan ju icke utan vidare säga om de människor, som tecknat aktier i bankföretag, att de äro helt och hållet oansvariga för vad som inträffat. Jag kan emellertid ej neka till, att då det gäller den andra saken, synes man knappast vara angelägen om något annat än, bildlikt talat, att söka efter knappnålen i höstacken, söka att åtminstone hala upp *någon*, som är skyldig till eller har delaktighet i de konflikter på arbetsmarknaden, som det nu närmast gäller, och för att få tag i dessa knappnålar, som kunna finnas i den stora höstacken, måste man göra de omfattande utredningar, som nu, såsom vi känna till, äro i gång. Jag skulle för min del tro — jag upprepar det än en gång — att socialdemokraternas hållning till nu föreliggande ärende borde vara ett efterföljansvärt exempel för de borgerliga partierna i deras hållning till arbetslöshetsfrågan. Åtgärderna i bägge fallen ha i själva verket samma principiella innebörd. Det gäller att rädda offer för krisen, för den ekonomiska depression, vi ha varit underkastade. I det ena fallet gäller det personer, som äro besuttna; det gäller egendom, som man vill försöka rädda åt dem. I det andra fallet är det fråga om personer, som äro obesuttna och som sjunka ned uti en nöd, om vilken jag fruktar, att de flesta i denna kammare sakna varje verklig kännedom. Det gäller alltså faktiskt tillämpningen av samma princip, och jag hoppas, att när vi äntligen en dag på kammarens bord få det andra ärendet, vår hållning i den nu föreliggande frågan åtminstone skall ha haft *någon* effekt, så att man ej bara av skäl, som jag här icke närmare vill gå in på, åstadkommer ett upprivande av lidelserna i vårt land, som ingen har gagn av men många hava skada av och som i sina verkningar på ett sorgligt sätt går ut över de mest försvarslösa av alla människor, de personer, som varit dömda utan eget förvållande och utan eget ansvar till en arbetslöshet, vilken för tusental i detta nu har räckt i över två år.

Jag har endast velat säga detta och har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Ang. ändrade bestämmelser rörande aktiebolaget kreditkassan. (Forts.)

Greve **Lagerbjelke**: Herr talman, mina herrar! Finansministern har i början av denna debatt lämnat en utförlig redogörelse för anledningen till tillkomsten av föreliggande framställning. Jag vill säga, att jag av denna redogörelse ej kommit till någon klarhet om vad anledningen kan vara till att, då frågan om kreditkassan förra året var före i en alldeles liknande situation, framställningen då framkom i form av en kunglig proposition. Nu är det fråga om att utvidga kassans verksamhet i dubbelt avseende. Det förefaller mig, att det skulle legat en viss trygghet i att denna framställning hade gjorts av regeringen och initiativet icke hade behövt tagas av bankofullmäktige. Dessa hava såväl förra året som i år nödgats intervenera på ett sätt, som förutsatte följdåtgärder av riksdagen.

Jag vill vidare såsom representant för riksgäldskontoret här uttala, att, oaktat det icke framgår av handlingarna, jag dock anser mig kunna förutsätta, att de nya medel, som ifrågasättas, ej skola anskaffas av riksgäldskontoret utan att riksbanken därvidlag får stå till tjänst.

Beträffande själva saken delar jag förvisso bankoutskottets betänkligheter mot ett bifall till framställningen, men finner mig dock i likhet med bankoutskottet icke kunna annat än vara med om att yrka bifall till densamma. Jag vill dock till de betänkligheter, som uttalats av bankoutskottet liksom även av ledamöter av denna kammare, ytterligare lägga en betänklighet, som i varje fall kanske icke delas av de föregående talarna, och det är den, att när kreditkassans verksamhet nu skall utsträckas på det sätt, som är ifrågasatt, kommer utan tvivel kassans verksamhet att bra nära tangera en statlig affärsbanks, vilket jag för min del av principiella och praktiska skäl måste ogilla.

Jag vill också med anledning av här gjorda uttalanden framhålla, att vid kassans verksamhet bör dess styrelse ha för ögonen, att hjälpen nog ingalunda, såsom den förste talaren syntes förmena, i första rummet är avsedd att lämnas åt aktie- och lottägare, för att de skola få behålla sitt kapital vare sig i den ena eller andra formen, utan den bärande grunden är i första hand att hjälpa näringslivet och i andra hand insättarna.

Sedan bankoutskottet i sin motivering talat för bifall till bankofullmäktiges framställning, har utskottet givit sig in på några uttalanden angående den allmänna bankpolitiken. Dessa uttalanden äro ganska försiktigt och allmänt hållna samt överensstämma i allt väsentligt med dem, som av finansministern gjordes vid en interpellationsdebatt i andra kammaren den 18 mars förra året. När nu bankoutskottet anser sig kunna med hänsyn till ärendets stora vikt och betydelse förvänta, att Kungl. Maj:t icke skall underlåta att vidtaga erforderliga åtgärder för att få till stånd en utredning i fråga om inskränkande av bankernas låneverksamhet m. m., så finnes nog ett än större skäl för detta antagande, och det är, att finansministern i den av mig nyss omförmälda interpellationsdebatten uttryckligen förklarade, att han hade för avsikt att föranstalta därom, att genom Kungl. Maj:ts försorg en utredning av här ifrågavarande och dithörande spörsmål komme till stånd. Jag anser

Ang. ändrade bestämmelser rörande aktiebolaget kreditkassan. (Forts.)

även för min del, att en sådan utredning kan medföra sin nytta, men vill dock uttryckligen framhålla, att efter min uppfattning har man att räkna med ganska litet gagn av de restriktiva åtgärder, som bankoutskottet, i likhet med finansministern, i sin motivering anser böra komma under omprövning. Det finnes nog ett bestämt skäl också, som talar emot att riksdagen i framtiden skulle antaga en ny banklagstiftning i angivet syfte, ty det lär väl ändå vara så, att i och därmed bleve statens och det allmännas ansvar större i förhållande till bankerna. I detta sammanhang vill jag även framhålla mina betänkligheter mot att utvidga bankinspektörens maktbefogenhet. Han varken får eller kan bli ett slags överbankdirektör. Det är nog bäst, att hans verksamhet får som hittills begränsa sig till att vara i huvudsak rådgivande.

Till sist vill jag uttala mig, att i allmänhet vid ansökningar om bankkoncessioner det icke måtte betraktas som några slags medborgerlig rättighet att få koncession på en bank, utan att det i varje fall bör anföras bestämda och vägande skäl för en sådan koncession. Jag tror mig kunna påstå, att det är så långt från att detta alltid krävts, att det åtminstone vid ett tillfälle beviljats koncession, oaktat bestämda skäl talade däremot. Och då det nu närmast, såsom för kammaren är bekant, är fråga om att hjälpa en viss bank, vill jag här hava uttalat, att med den erfarenhet, som under många år vunnits både i detta land och i andra länder, något, som för övrigt ligger i sakens natur, saknas det nog förutsättningar för en bank att kunna leva, bära sig och utveckla sig, därest den skall vara ett slags yrkes- och klassbank.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Herr **Gustafsson, Karl:** Herr vice talman, mina herrar! Gentemot den förste ärade talaren i denna debatt ber jag få framhålla, att bankoutskottet vid detta viktiga ärendes behandling verkligen försökt att sätta sig in i förhållandena och se till, att man behandlade denna fråga så, att man icke komme fram till någon särskilt ensidig politik utan försökte att på detta område föra en politik, som kan vara gagnelig för landet i dess helhet. Jag skulle väl icke behöva tillägga mycket, sedan herr finansministern så utmärkt bemött den förste talaren. Men jag får säga, att jag tror, att icke ens för herr Winbergs parti, som ännu icke är så stort här i landet, det skulle varit till fromma, om icke staten trätt fram och iklätt sig garanti för den förlust, som kunnat uppstå vid rekonstruktionen av dessa banker. Ty det är nog så, att om denna eldsvåda skulle ha släppts lös, jag menar, att om våra banker fått utan vidare helt enkelt likvidera, då skulle svårigheterna för både den ena och den andra i detta land ha blivit ofantligt mycket större, så stora, att vi måste anse det vara mycket billigt, om vi för det här ifrågasatta priset kunna slippa undan sådana krascher.

Vad sedan beträffar den siste ärade talarens yttrande, har han ju kritiserat utskottet för att det i få och vaga ordalag häntydde på att man möjligtvis borde se till, om det icke funnes något att göra för att

förhindra en upprepning eller åtminstone draga lärdom av de erfarenheter vi gjort under dessa svåra tider, så att vi kunna gå mot andra tider bättre rustade med en lagstiftning, som dragit lärdom av dessa svåra förhållanden. Jag syftar på den lilla pekpinne, vi här ha stuckit fram, då vi gjort hänvisning på att man bör undersöka, i vad mån vi i framtiden kunna skydda oss mot sådana eventualiteter, som här kommit fram med anledning av den kris, vi genomleva.

Ang. ändrade bestämmelser rörande aktiebolaget kreditkassan. (Forts.)

Jag får då säga, innan jag går in på den frågan, att jag icke kan anse, att vare sig riksdagen eller staten äro riktigt oskyldiga, då det gäller verkningarna av denna kris, ty om jag icke minns alldeles fel, så var det år 1920, som det kom fram ett förslag om att bankerna skulle få utsträcka sin inlåningsrörelse från 6 och till 10 gånger sina fonder utan att samtidigt behöva öka dessa fonder. Det betydde med andra ord, att rörelsen fick omsluta så mycket större belopp, men fonderna utökades icke i proportion därtill. Detta ökade riskerna för bankerna ofantligt, och därtill kom den skattepolitik, som vi under tiden ha fört, gående ut på att draga in så mycket som möjligt till staten och icke ens låta bankerna lägga undan en delkrederefond för att skydda sig mot kommande förlust. Även i betraktande härav får jag säga, att jag tror, att det icke är olämpligt från statens sida, att här träda emellan och lämna denna lilla hjälp. Och jag tror även, att om en rätt så djupgående undersökning kommer till stånd angående banklagen, så skall det nog visa sig, att det i viss mån kan vara möjligt att hitta på sådana bestämmelser inom banklagstiftningen, som kunna bli till gagn, då vi dragit lärdom av denna tids svårigheter.

Däremot har det nog icke varit utskottets mening att i dess helhet utsträcka bankinspektörens verksamhet, ty i viss mån har bankinspektören redan säkerligen den befogenhet, han behöver, men vi ha i första rummet talat om ett preciserande av bankinspektörens befogenhet, och det vill med andra ord säga, att han, där det finnes vissa svaga punkter för honom att gripa in, icke skall behöva draga sig för att göra något sådant, ifall det befinnes vara nödvändigt för den allmänna banksäkerheten.

Med dessa korta ord har jag velat säga, att sådan som situationen är för närvarande, och sådan som vi landsortsrepresentanter känna den från landsbygden, ha vi funnit nyttigt och nödvändigt, att denna garantifond utökas från de 50 till de 100 miljonerna, synnerligast — önskvärt anser jag det för min personliga del — med hänsyn till att från riksbanken böra avlyftas de krediter, som vid rekonstruktion ha befunnits nödvändiga att övertaga, så att dessa bli överförda till kreditkassan, ty de höra egentligen icke hemma under riksbankens domvärjo.

Med dessa få ord, herr vice talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Winberg:** Herr talman! Jag vet verkligen icke, om jag skall gratulera eller beklaga herr finansministern till hans uttalande här. Ofrivilligt föranledde det, åtminstone dess senare del, att erinra sig

Ang. ändrade bestämmelser rörande aktiebolaget kreditkassan. (Forts.)

den gamla historien — som för övrigt gått genom pressen under de senare dagarna — om den gamle kung Ane. Det börjar i alla fall bli en viss likhet mellan gamle kung Ane och regeringen och regeringspartiet. Liksom den gamle kungen så förälskat sig i livet, att han offrade en av sina söner varje år för att få behålla livet, så har, efter vad det ser ut, regeringen så förälskat sig i att stå i fullständig kontakt med vanlig borgerlig uppfattning, att den icke bara en gång om året utan åtminstone en gång i månaden offrar någon princip för att sitta kvar. Det är ganska förklarligt, om herr finansministern i enlighet med denna sin ställning säger, att han nog skall ägna riksbanksledningen en ganska förlåtande kritik för vad den har gjort.

Herr finansministern förklarade också, att han trodde icke, att jag skulle kunna åstadkomma något särskilt såll, varigenom man skulle kunna skilja på oskulden och skulden på detta område, där vi nu röra oss. Nej, det är möjligt, men nu är omständigheten också den, att jag egentligen icke är skyldig att tillverka något särskilt såll i detta avseende.

Däremot kan det ifrågasättas, om jag icke skulle ha rätt att kräva av den nuvarande finansministern, att han skulle kunna åstadkomma ett såll, som åtminstone i något avseende, om också mycket litet, skilde sig från det vanliga, kapitalistiska sållet. Det är bara det, jag begär av den nuvarande finansministern.

Så talade herr finansministern om den katastrofteori, som jag skulle representera. Först och främst ber jag då att få erinra om, att jag icke har talat om någon katastrofteori mer än någon annan här, men om så är, att jag har en politisk uppfattning, som i någon mån räknar med en katastrofteori, så har jag i det fallet det icke obetydliga sällskapet av den gamle Marx — jag tror, att herr finansministern åtminstone tidigare har plägat något intellektuellt umgänge med hans åsikter och uppfattningar — så i det avseendet är det icke så illa ställt med mig, som man ville göra gällande från regeringsbänken. Men bortsett från allt detta, vad har finansministern för garanti för att han med sin politik avvänder denna katastrof, som han talar om? Om han åtminstone med ett enda ord pekat på, att det är ett ganska beklagligt utslag av den privatkapitalistiska rörelsen och jobberiet, som vi här stå inför, och att det vore skäl att på allvar se, om vi icke kunde slå in på andra vägar för framtiden! Men jag kunde — ehuru jag med största uppmärksamhet åhörde hans anförande — icke finna, att han ville slå in på den vägen. Det är emellertid möjligt, att han anser, att den saken skall behandlas vid ett annat tillfälle och icke i detta sammanhang.

Herr finansministern förklarade också, och då hördes ett tillfredsställande mummel över hela kammaren, att han var av den uppfattningen, att ingenting av vad som har frambragts, skall få förstöras. Ja, herr finansminister, det är en så vacker deklaration, att jag skulle kunna understryka den, jag också. Men det är den skillnaden, att jag åtminstone icke kan anamma den i sådan utsträckning, att jag icke ens vill förstöra dessa utväxter på det nuvarande samhällslivets område, särskilt det ekonomiska, vilka vi ibland få bevittna. Och är det så,

att finansministern är så rädd att röra något av vad som frambragts, att han icke ens vill förstöra utväxterna, då kunna vi beklagligt nog icke gå på samma linje.

Ang. ändrade bestämmelser rörande aktiebolaget kreditkassan. (Forts.)

Ja, det tjänar icke mycket till att resonera i den här saken, ty finansministern är i den lyckliga ställning, att han har hela den borgerliga världen på sin sida, och därför får han instämmande, och jag missunnar honom visst icke denna ställning. Jag ber tvärtom att få förklara, att jag tror, att det är nästan det svåraste straff, som en socialdemokrat kan få, att sitta som finansminister under sådana förhållanden, och jag vet icke vad den hygglige finansministern begått för stora synder, eftersom han skall behöva undergå ett sådant straff.

Emellertid är det en annan sak här, som jag med ett par ord vill beröra. Herr Möller förklarade, att socialdemokraternas uppträdande i denna fråga borde för de övriga partierna vara ett efterföljansvärt exempel. Ja, det kan jag instämma i, med undantag av att om socialdemokraterna här ha i något slags bytessyfte glömt bort sin rent principiella ställning i frågan, anser jag det icke vara något uppmuntrande exempel att följa för något parti, ty det är alltid något osympatiskt att schackra med principer.

I övrigt framhöll herr Möller ganska kraftigt, att det bör i alla fall uppmjuka motståndarnas hjärtan, när man kommer att behandla arbetslöshetsfrågan. Det skall bli synnerligen intressant att se, vilket utbyte man från regeringspartiets sida kan inhösta i det avseendet mot det principiella avsteg, som man i alla fall i den nu föreliggande frågan har deklarerat. Det har visat sig tidigare, att regeringspartiet icke äger så synnerligen goda diplomater eller affärsmän. Dess män bli lurade den ena gången efter den andra. Och jag skulle inte bli allt för mycket förvånad, om de också nu vid detta tillfälle skulle bli lurade.

Herr **Trygger:** Herr talman! Jag har icke haft tillfälle att åhöra hela debatten, men det är några erinringar, som jag skulle vilja göra.

För det första vill jag säga, att jag för min del är principiellt emot, att staten anlitas i fall som detta. Jag finner sådant ytterst beklagligt, och vid alla de tillfällen, då jag har yttrat mig därom under den tid jag varit medlem av riksdagen, har jag gjort gällande, att på samma sätt som den, vilken har min uppfattning angående samhället, avvisar, att staten skall lägga sig i hans affärer, bör han också se till, att han icke kommer och begär statens ingripande, när det går honom illa. Emellertid undrar jag i detta fall, om icke staten är medskyldig till vad som har inträffat i landet. För min del hade jag klart för mig redan år 1917 — och det tillät jag mig att här i kammaren uttala, och jag har för övrigt upprepat det nästan varje riksdag — att det skulle gå för vårt näringsliv ungefär på det sätt, som det nu har gått låt vara att skadan icke skulle bli för omfattande, men i allmänhet ville man icke lyssna till det ordet, och framför allt icke staten,

Ang. ändrade bestämmelser rörande aktiebolaget kreditkassan. (Forts.)

utan staten gick på med sin skattepolitik på ett sådant sätt, att den uppmuntrade den olyckliga utveckling, av vilken vi nu se resultatet.

Naturligtvis ha här varit mycken osundhet, jobberi och dylikt, men det är ingalunda det, som i väsentligaste mån har föranlett detta resultat. Huvudorsaken måste anses vara, att vi leva under så alldeles exceptionella förhållanden. *Ingen* kan i själva verket göras ansvarig för att skadan har tagit en sådan omfattning, som den gjort. Om nu staten ingriper för att hjälpa på det sätt, som här är föreslaget, får jag verkligen säga, att jag tycker, att man ej med rätta kan komma och tala om att staten därvidlag har gjort något synnerligen stort offer. Det är blott ett litet gottgörande av de felsteg, som även från statens sida ha begåtts, och ett hänsynstagande till omständigheter, som man ej helt och hållet kunnat förutse, liksom ingen kunnat förutse, att de skulle ha så ödesdigra verkningar, som sedermera visat sig.

Nu anser man emellertid, att den här frågan bör sammankopplas med en annan fråga. Herr Möller har gjort gällande, att då man hjälper genom denna garanti av 50 miljoner kronor, som lämnas genom kreditkassan, bör man kunna påräkna, att när vi komma till frågan om arbetslöshetsunderstödet eller om direktiven för arbetslöshetsunderstödet, man från den sida, där man varit tveksam, huruvida dessa direktiv borde ändras, visar sin tacksamhet för vad som nu sker i föreliggande fråga, genom att visa tillmötesgående mot det krav, som i det fallet särskilt av herr Möllers parti har blivit uppställt.

För min del ber jag att alldeles bestämt få säga ifrån, att ett sådant där kompenserande är för mig alldeles främmande. Jag bedömer varje sak för sig och kan icke finna, att vad staten här gör egentligen är någonting annat än vad staten under föreliggande omständigheter utan vidare bör göra. Och på samma sätt, när vi komma till arbetslöshetsunderstödet. Då kommer jag för min del att pröva den frågan så, att jag undersöker, vad som skäligen kan och bör göras. För resten, om man skall tala om kompensation, får man väl i alla fall erkänna, att riksdagen givit så stora anslag till arbetslöshetsunderstöd, att kompensationen i själva verket är given redan på förhand.

När frågan gäller arbetslöshetsunderstöd under konflikt, får man se saken på ett alldeles särskilt sätt. Det gäller att icke i den frågan föra en sådan politik, som många ha fört hittills på det ekonomiska området i allmänhet, det vill säga att endast tänka för stunden och icke för framtiden. I frågan om arbetslöshetsunderstöd vid konflikt bör, såvitt jag förstår, undersökas vad som i stort sett för landets näringsliv och för landets arbetare är det bästa. Målet bör vara, icke att hjälpa för ögonblicket, utan att eftersträva insikt om, hurudan den ekonomiska situationen är och vad näringslivet kan bära, så att såväl arbetsgivare som arbetare kunna räkna på att alltjämt få sin utkomst ifrån detta näringsliv.

Herr **Möller:** Herr talman! Jag hade med anledning av herr Tryggers inledningsord naturligtvis väntat mig, att han skulle stanna

Ang. ändrade bestämmelser rörande aktiebolaget kreditkassan. (Forts.)

vid ett avslagsyrkande på det framlagda förslaget. Jag anser det också för min del vara riktigt, att man ställer som allmän grundsats, att ifall man inte vill låta staten lägga sig i ens affärer, då det går bra, så har man egentligen ej rättighet att kräva, att staten skall träda emellan, när det blivit en katastrof, utan då får man ta risken själv. Den grundsatsen är fullkomligt naturlig för de partier, som stå oreserverat och obetingat på den s. k. fria företagsamhetens grundval. Men jag fann, att herr Trygger i alla fall till slut ansåg det riktigt, att det här framlagda förslaget blir bifallet. För min del anser jag, att även om det måste sägas, att åtskilliga av våra bankledare faktiskt ha ett betydande ansvar och icke kunna skylla det inträffade ensamt på depressionen och krisen utan i själva verket ha stor skuld till vad som har skett i vårt land ifråga om bankernas utveckling, så är det likväl rimligt, då det ändå alltid blir en förfärlig massa relativt oskyldiga människor lidande av följderna av ett visst slags bankpolitik, att staten försöker att rädda dessa, i den mån det överhuvud är möjligt. Det gäller, efter mitt sätt att se, huvudsakligen dem som blivit lidande på en depression av den ofantliga våldsamhet, som vi uppleva.

Men jag begärde inte ordet för att konstatera detta, utan jag gjorde det för att säga herr Winberg, att jag ej kan finna vilken socialdemokratisk princip det är som offras, då man stöder ett förslag som detta. Det kan utan tvivel av många praktiska skäl finnas delade meningar om hur man bör förhålla sig, men att det skulle strida mot någon särskild *socialdemokratisk* princip, att man söker klara offren för katastrofen och depressionen, i vilken ställning de än befinna sig, det är mig alldeles ofattligt, och jag tror inte man kommer ifrån saken genom att bara göra ett enkelt påstående på den punkten. Att det å andra sidan här gäller hjälp åt människor, som inte ligga vårt hjärta så nära, det är naturligtvis sant, men det är en helt annan sak än en principfråga. Vi göra det emellertid i alla fall, därför att vi tro, att det både ur samhällets och offrens synpunkt är riktigt och klokt handlat av staten.

Då jag nämnde, att detta borde bli ett efterföljansvärt exempel för de borgerliga partierna i en fråga, som jag hoppas snart nog skall komma på riksdagens bord, så var detta på intet sätt något uttryck för en bytespolitik eller för en begäran om kompensation. Det var en enkel vädjan att se en smula mänskligt — såsom vi se mänskligt på dessa förhållanden — på den andra stora hjälpfrågan i vårt land. Det var inte någon begäran att få kompensation. Vår ståndpunkt innebär inte ett bytesanbud i frågan, utan den är helt enkelt, som jag sade, dikterad av den förhoppningen, att lika väl som vi, (även om det för oss inte är så viktigt) utan alltför mycket krångel gå in på detta förslag, lika väl borde man på andra sidan kunna göra det i den andra frågan. Hur det kommer att bli kan ju ingen människa veta. Vi rösta för detta utan villkor, men jag tycker, att vi ha rättighet att säga, att den generösa grundsats, enligt vilken herr finansministern ville, att denna fråga skulle behandlas, nämligen att även om någon

Ang. ändrade bestämmelser rörande aktiebolaget kreditkassan. (Forts.).

skyldig blir hjälpt, så får man göra det, då det i alla fall i främsta rummet gäller hjälp åt en massa oskyldiga; den generösa grundsatsen borde kunna tillämpas vid denna riksdag även av andra partier än det socialdemokratiska.

Herr **Ekman, Carl Gustaf:** Jag begärde ordet egentligen endast med anledning av vad herr Möller yttrade i sitt första anförande, och jag vill i det sammanhanget blott säga, att jag tror ingen i denna kammare skulle gjort någon erinran emot, om man från regeringens eller det socialdemokratiska partiets sida i den nu föreliggande frågan önskat åvägabringa en mera klarläggande utredning eller eljes att i alla avseenden sökt uppvisa, vilka konsekvenser ett bifall till förslaget skulle innebära. Jag är övertygad om, att någon anmärkning däremot icke skulle blivit gjord. Jag vill tvärtom understryka önskvärdheten av att man i föreliggande fråga hade haft ett klart ståndpunktstagande från regeringens sida, så att regeringen, med angivande av vilka konsekvenser den ser förbundna med detta beslut, meddelat, vilka synpunkter som dikterar dess ställning till saken.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 9, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Om anslag till produktionskostnadsundersökningar för lantbruket.

Punkten 7.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att såsom bidrag till åtgärder för främjande av ordnad bokföring vid mindre jordbruk anvisa för budgetåret 1923—1924 ett extra reservationsanslag av 12,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade, likalydande motioner, nämligen nr 60 i första kammaren av herr *Sederholm* samt nr 151 i andra kammaren av herrar *Olsson* i Blädinge och *Norman*, vari hemställts, dels att riksdagen behagade för budgetåret 1923—1924 anvisa ett belopp av 7,500 kronor för möjliggörandet av fortsatt bearbetning och publicering av från bokföringsföreningarna insamlade räkenskaps-

utdrag, dels att riksdagen behagade för budgetåret 1923—1924 anvisa ett belopp av 12,500 kronor för möjliggörande av fortsatta produktionskostnadsundersökningar för lantbruket.

Om anslag till produktionskostnadsundersökningar för lantbruket. (Forts.)

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt.

1) att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och de i ämnet väckta motionerna i vad rörde anslag för bearbetning av räkenskapsutdrag efter bokslut såsom bidrag till åtgärder för främjande av ordnad bokföring vid mindre jordbruk anvisa för budgetåret 1923—1924 ett extra reservationsanslag av 19,500 kronor.

2) att de i ämnet väckta motionerna i vad rörde anslag till produktionskostnadsundersökningar för lantbruket icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Beträffande utskottets hemställan i mom. 2) hade reservation anmälts av herr *Sederholm*, som yrkat bifall till de i ämnet väckta motionerna jämväl i vad rörde anslag för fortsatta produktionskostnadsundersökningar.

Herr **Sederholm:** Den motion, som jag har väckt i denna kammare och som vid denna punkt blivit behandlad, har blivit bifallen så till vida, att utskottet tillstyrkt ett anslag av 7,500 kronor men däremot avstyrkt ett anslag av 12,500 kronor för fortsatta produktionskosnadsundersökningar. Jag vill i samband med denna fråga erinra om, att dessa undersökningar, varom nu motion av mig blivit väckt, ha föranletts av en skrivelse från riksdagen för några år sedan, i vilken det framhölls som synnerligen önskvärt, att dylika produktionskostnadsundersökningar anordnades, för att man därigenom skulle få en grundval för tillförlitligt bedömande av de produktionsförhållanden, under vilka jordbruket arbetade. Tyvärr har inte mer än en årgång av dessa undersökningar hunnit bli publicerad, och utskottet har ju också av denna orsak, såsom framgår av motiveringen, inte ansett sig ha tillräcklig grundval för att kunna bedöma värdet av dessa undersökningar och avgöra, i vad mån de borde fortsättas. Då denna sista publikation rörande dessa undersökningar är att vänta under den närmaste tiden, vågar jag uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t, som säkerligen ej saknar medel att låta dessa undersökningar fortsätta som förut, eller eventuellt kan göra framställning till riksdagen om anslag för deras bedrivande, när dessa undersökningar framdeles bli publicerade, ville vidtaga de åtgärder, som resultatet då kan föranleda till. Jag vågar även uttala den förhoppningen, att resultatet av denna prövning från Kungl. Maj:ts sida skall utmynna i en fortsättning av dessa enligt min mening synnerligen viktiga undersökningar.

På grund av vad utskottet i övrigt anfört såsom skäl till avstyrkande i denna fråga har jag, herr talman, intet annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 8—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till fiskets befrämjande i orterna.

Punkten 18.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att i riksstaten uppföra ordinarie reservationsanslaget till fiskets befrämjande i de särskilda orterna med 99,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i riksstaten uppföra ordinarie reservationsanslaget till fiskets befrämjande i de särskilda orterna med 89,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Andersson, K. A.,* och *Andersson* i Grimbo, som yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Andersson, Karl Andreas:** Herr greve och talman! Eftersom jag på denna punkt har avlämnat en reservation, skall jag be att få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för några ögonblick. Jordbruksutskottet har här föreslagit en prutning av 10,000 kronor å det belopp, som Kungl. Maj:t har äskat till fiskets främjande i de särskilda orterna. Då jag anser denna prutning vara olycklig, ber jag att få säga några ord i saken.

Det är ju känt, att den svenska fiskerinäringen under krisåren haft att kämpa med synnerligen stora svårigheter. Riksdagen har också insett detta och begärde 1920 av Kungl. Maj:t en utredning rörande möjligheterna för en ökad avsättning av fiskets produkter inom vårt eget land. Som resultat av denna utredning överlämnade de särskilt tillkallade sakkunniga förra året ett betänkande, innehållande en hel del förslag. Därvid lades särskild vikt vid att inom vårt land söka åstadkomma en industri på fiskets område, varigenom fångsterna kunde konserveras på olika sätt och därvid möjlighet beredas fiskets utövare att få större utbyte därav än för närvarande är fallet. Vi veta ju, att på grund av de rådande förhållandena fick exporten till största delen avstanna, och det är huvudsakligen till följd därav, som fiskets utövare för närvarande ha att kämpa med de nuvarande stora svårigheterna. För att därför ge impuls till uppkomsten av en större fiskeriindustri ha de sakkunniga föreslagit, att 10,000 kronor skulle ställas till förfogande såsom bidrag till studieresor för fiskare och fiskeriarbetare samt hushållningssällskapens tjänstemän. De sakkunniga ha lagt särskilt stor vikt vid denna punkt. Under de två sista åren, 1921—1922, har det funnits en post av 5,000 kronor för detta ändamål. Dessutom har det under dessa båda sista år funnits en post om 5,000 kronor, avsedd för premiering av fiskeodling och fiskkonservering på olika sätt.

De sakkunniga föreslå även en hel del andra åtgärder. De ha exempelvis begärt ett anslag av 10,000 kronor för upphjälpande av exporten särskilt med tanke på att finna nya exportområden, och de begärde också anslag till upplysningsverksamhet inom landet för att därigenom

höja konsumtionen av fisk. Kungl. Maj:t har tagit dessa förslag under omprövning, men på grund av de hårda ekonomiska tiderna har Kungl. Maj:t icke kunnat föreslå någon höjning av förut utgående anslag.

Anslag till fiskets befrämjande i orterna. (Forts.)

Kungl. Maj:t har ansett, att de utgående anslagen i viss mån kunde bereda möjlighet att tillmötesgå de krav, som de sakkunniga uppställt, men för detta ändamål har Kungl. Maj:t prutat 6,000 kronor å det anslag, som förut utgått till insamling av primäruppgifter till fiskeristatistiken. Vad gör nu utskottet? Jo, det stryker utan vidare de båda förutvarande anslagsposterna på 5,000 kronor till studieresor och 5,000 kronor till den premiering, som jag talade om. Utskottet stryker alltså, kan jag säga, de två poster, som för ändamålet ifråga äro de viktigaste, nämligen de poster, som äro avsedda att lämna impulser till upphjälpande av industrin på fiskets område.

För min del kan jag inte finna annat än att denna prutning för vår fiskerinäring är mycket skadlig, och jag kan tillägga, att utskottet icke varit konsekvent i sin iver att pruta, ty riksdagen har alldeles nyss på förslag av utskottet beslutat en höjning med 7,500 kronor av anslaget till ordnande av bokföring vid mindre jordbruk. Jag tycker för min del att det är oriktigt att pruta på en viktig post för att sedan lägga den därigenom uppkomna besparingen på en annan, om vars trängande nödvändighet det i varje fall kan diskuteras.

Nu beklagar jag, att statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet på grund av sjukdom är förhindrad närvara för att försvara det förslag, som Kungl. Maj:t har framlagt, men jag tror mig kunna säga, att Kungl. Maj:t under den förberedande behandlingen av denna fråga i jordbruksdepartementet ansträngt sig till det yttersta för att pruta över hela linjen, och särskilt vet jag, att departementet gick till yttersta gränsen, när det gällde dessa poster för fisket. Jag menar, att Kungl. Maj:t haft större möjlighet än jordbruksutskottet att överblicka situationen och att därefter rättvist avväga anslagen.

Jag torde icke behöva för kammaren framhålla, att den svenska fiskerinäringen nu under flera år haft att kämpa med mycket stora svårigheter, och de rapporter, som man för närvarande mottager från kusterna, tala samma språk. Jag vill tillägga, att det är rama allvaret, när det från kusterna omtalas, att det råder verkligt nödläge, och jag tror, att svårigheterna egentligen äro större än som kommer till synes, beroende därpå, att denna befolknings kynne är sådant, att den snarare söker dölja svårigheterna än skrika ut dem. Jag vill också tillägga, att det synes mig vara ett gynnsamt tillfälle att under dessa år söka arbeta för uppkomsten av en industri på fiskets område, därför att exporten, som jag sagt, till största delen är avstängd, och då har man en lämplig tidpunkt att ta vara på de överskott av fångsten, som finnas, för att på det sättet få till stånd en dylik industri.

Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag och avslag på utskottets hemställan. Jag kan tillägga, att ärendet alldeles nyss har avgjorts i andra kammaren och att denna med en betydande majoritet bifallit reservationen i stället för utskottets hemställan.

Anslag till fiskets befrämjande i orterna. (Forts.)

Herr **Boberg:** Det utskott, som haft denna fråga under behandling, har, som herrarna se, varit ganska enigt i sitt utlåtande — det är endast två reservationer. Det är klart, att utskottets ledamöter, innan de kommo till detta resultat och fattade detta beslut, hade satt sig in i frågan, så gott de kunnat.

De två anslag, som det här gäller, ansåg utskottet för närvarande kunna undvaras och detta just på grund av de omständigheter, som den siste ärade talaren påpekade. Han sade, att det för närvarande råder nödläge bland fiskarebefolkningen. Men det ena av dessa anslag skall utgå till studieresor, som avse att utvidga insikten i fiskerifångst, sålunda att få mer fisk. Det andra anslaget utgår till underhåll av dammhushållningar och fiskodlingar för att befrämja fisket på sötvattensområde. Men om det nu råder verkligt nödläge bland fiskarebefolkningen på grund av, att de inte få någon avsättning för sin fisk, så att de, såsom det upplysts, rent av måste begära understöd och hjälp av den lantbrukande befolkningen på vissa orter — vad skall det då tjäna till att f. n. bevilja anslag till studieresor för att befrämja ett tillstånd, som blir förvärrat och ej förbättrat därav under dessa tider? Dessutom har ju utskottet, såsom också den siste ärade talaren påpekade, hänvisat till, att »skulle emellertid i vissa fall behov uppstå av något belopp för tillgodoseende av det syfte, som ifrågavarande medel avse att fylla, särskilt vad angår studieresor för fiskare, torde, i den mån återstoden av berörda anslag å 75,000 kronor icke därtill lämnar tillgång, reservationsanslaget till befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen kunna för ändamålet tagas i anspråk.» Här är ju en utväg anvisad, som kan anlitas i fall av behov.

Det finnes ett annat område, där man utan att känna någon samvetsförebråelse kunde pruta, och det är utgifterna för fiskeristatistiken. Dessa utgifter äro, såsom herrarna se i utskottsutlåtandet på sid. 17, ganska stora. Denna statistik står knappast i överensstämmelse med verkligheten; den är mycket approximativ. Om det vore möjligt att jämföra verkligheten och statistiken, skulle man finna, huru denna statistik på många punkter svävar i luften. Min tanke är, att man gott skulle kunna indraga utgifterna för denna statistik under en del år och i Statistisk årsbok och i uppgifterna för övrigt få intaget t. ex. medelinkomsterna för fisket under de sista fem åren. Då finge man en stor summa besparad, som kunde användas till praktiskt understöd åt fisket på de håll, där detta behövs. Detta var nu en uppfattning, som flera av utskottets medlemmar hade, och den kommer kanske till synes vid ett annat tillfälle.

När nu i alla fall jordbruksutskottets medlemmar varit så eniga i sin uppfattning, sedan de efter bästa förstånd satte sig in i frågan, ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på ifrågavarande punkt.

Herr **Andersson, Karl Andreas:** Herr talman! Jag skall inte yttra någonting gent emot vad herr Boberg sade om fiskeristati-

Anslag till fiskets befrämjande i orterna. (Forts.)

stiken, eftersom den inte behandlas här nu. Men när han säger, att de ifrågavarande studieresorna skulle avse att öka fångstmängderna av fisk och således förvärra det nuvarande tillståndet, så inses ju, att saken inte ligger så, utan dessa resebidrag skulle användas så, att intresserade personer skulle få tillfälle att studera olika slag av fiskkonservering på andra orter och göra detta fruktbärande på sin hemort. Jag tänker mig nämligen, att t. ex. hushållningssällskapens instruktörer skulle ha stor nytta av att resa ut och undersöka dessa förhållanden och därigenom ge fiskarena inom sina distrikt impulser på detta område. Det är således en missuppfattning, såvitt jag kan förstå, som tagit sig uttryck i herr Bobergs anförande.

Jag vill till slut endast tillägga, att här ha under krisåren upprepade gånger gjorts framställningar om att riksdagen skulle på mera direkt sätt understödja avsättningen av fiskets produkter. Dessa framställningar ha alltid avslagits, och Kungl. Maj:t har gjort detsamma. Fiskarena ha lämnats bra mycket åt sig själva under dessa hårda år, och det vore en liten uppmuntran, som de väl förtjänade, om kammaren nu skulle följa medkammarens exempel. Jag ber därför att alltjämt få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9 punkten 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 35;
Nej — 53.

Punkterna 19—21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades av dessa nr 64 till behandling av lagutskott, nr 66 och 68 till bankoutskottet, nr 69 till statsutskottet samt nr 70 till jordbruksutskottet. Propositionen nr 67 hänvisades, såvitt den avsåg pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet, i vad den rörde nionde huvudtiteln, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Interpellation ang. utsändande av isbrytare.

Herr **Enhörning** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr greve och talman, mina herrar! Jag tillåter mig anhålla att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få rikta följande interpellation:

Till följd av den stränga kylan den senaste tiden ha isförhållandena i de svenska farvattnen blivit mycket besvärliga för sjöfarten. Detta gäller icke blott lederna intill Stockholm och andra hamnar på ostkusten utan även, såvitt man kan döma av dagspressens telegram och underrättelser, som kunna erhållas på annan väg, Öresund och farvattnen uppåt västkusten. Det vill nästan synas, som om man hade att vänta ett återupprepande av förra vinterns händelser med i det närmaste fullständig isolering och med infrusna ångare, vilka först efter mycket kraftiga påstötningar då bleve bisprungna av Stockholms stads stora isbrytare och därigenom undgingo ett eljest säkert öde, att bliva sönderskruvade i pack- och skruvis.

Visserligen är situationen *ännu* icke så svår som då, men det rapporteras såväl från Öresund som från västkusten att ångare blivit fastsittande i isen. Själv har jag underrättelse om, att en 1,000 tons ångare frusit fast på väg från Bergkvara. Redan ha vissa farvatten, som eljest bruka vara öppna, frusit till. Huru pass svåra isförhållandena äro framgår bl. a. därav, att det mött allvarliga svårigheter att taga in Skagens fyrskepp, som hotades med att driva bort med isen. Ett flertal fyrskepp ha för övrigt redan måst intagas. Från Landskrona rapporteras, att isförhållandena väster om ön Hven blivit utomordentligt svåra, och från olika håll inlöpa rapporter om, att förhållandena bliva värre.

Jag vill särskilt framhålla, att icke blott fraktfarten utan passagerare- och postbefordringen kan komma att hämmas av den isolering, som nu synes hota, om kylan fortfar.

Under sådana förhållanden frågar man sig, om regeringen är beredd att ingripa, innan det såsom förlidet år börjar bliva för sent. och jag får därför härmed anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet rikta den frågan,

huruvida herr statsrådet ämnar vidtaga åtgärder för hållande i beredskap av lämpliga isbrytare — Stockholms stads stora isbrytare eller, om denna icke kan disponeras, annat fartyg — att i största möjliga utsträckning lämna assistens åt fartyg, där isförhållandena äro särskilt svåra och fara för isskruvning föreligger, samt om herr statsrådet i

överensstämmelse därmed ämnar omedelbart förelägga riksdagen proposition om erforderligt anslag till betryggande av isbrytarexpeditionens kostnader.

Interpellation ang. utsändande av isbrytare. (Forts.)

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades
statsutskottets utlåtanden

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda framställning om anslag till arvoden och ortstillägg åt viss extra personal i utrikesrepresentationen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning rörande anslag till fält- och fälttjänstövningar;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till utgifter för kapitalökning för vissa under ecklesiastikdepartementet hörande ändamål;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för expeditionsvakten vid postverket E. G. Andersson med flera från skyldighet att gälda vissa skadeståndsoch ersättningsbelopp; samt

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående finansiering av Ostkustbanan;

bankoutskottets memorial nr 12, med förslag till bestämmelser rörande avlöningen för de hos kamrarna och utskotten samt i riksdagens kansli anställda tjänstemän och vaktbetjänte; ävensom

första lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser rörande hyra ävensom i ämnet väckta motioner, dels ock väckt motion med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 17 juni 1921 med vissa ändrade bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m.; och

nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphävande eller omarbetande av 18 kap. 13 § 2 mom. strafflagen.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,45 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 27 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Her statsrådet *Lindqvist* avlämnade Kungl Maj:t proposition nr 71, angående vattenledningsanläggning vid statens vårdanstalt å Vennigarn för alkoholister.

Justerades protokollen för den 21 och den 23 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 2 A, till Konungen i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifter för budgetåret 1923—1924 under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslag till justitiedepartementet.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 30, till Konungen i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om ändrade bestämmelser rörande aktiebolaget kreditkassan av år 1922.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 31, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående medgivande att vid vissa offentliga tävlingar anordna vadhållning med s. k. totalisator;

nr 32, angående vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 21, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss mark till staden Nyköping m. m.;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss lägenhet å Öster-Rekarne häradsallmänning i Södermanlands län;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord; samt

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 176, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande av anordningar till viss lättnad för skatteskyldig i fall av dubbelbeskattning, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 19—23, bankoutskottets memorial nr 12, första lagutskottets utlåtanden nr 6 och 7 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 71.

Herr *Leander* väckte en motion, nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om arbetstidens begränsning.

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,42 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.